

Barns delaktighet på daghem

En undersökning om barns delaktighet på ett daghem i Östra
Nyland

Jessica Johansson

MASTERARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	
Författare:	Jessica Johansson
Arbetets namn:	Barns delaktighet på daghem - En undersökning om barns delaktighet på ett daghem i Östra Nyland
Handledare (Arcada):	Ellinor Silius-Ahonen
Uppdragsgivare:	Ett daghem i Östra Nyland
<p>Sammandrag:</p> <p>Masterarbetet behandlar barns delaktighet på ett daghem i Östra Nyland. Syftet med arbetet är att få en bättre förståelse av hur barnen upplever sin dag på daghemmet. Hur barnet upplever att det hörs/får komma till tals/får vara delaktigt. Barnets perspektiv kommer fram samt barnets egna upplevelser av delaktighet och medbestämmande i planering och beslut som görs. Studien ser på delaktighet ur ett socialpedagogiskt barnperspektiv och resultaten läggs in i Roger Harts delaktighetsmodell. Det framkommer också varför delaktighet är en viktig del av daghemskontexten. Forskningsfrågorna handlar om vilka möjligheter barnen har att påverka sin vardag på daghemmet, om barnet blir hört i olika situationer samt på vilket sätt man kunde öka på barnets delaktighet. Som metod används observationer och intervjuer av barnen. Därefter görs en narrativ analys på det insamlade materialet. Barnen på daghemmet får vara delaktiga till en viss del i förhållande till delaktighetsmodellen men medan barnen själva upplever att det är de vuxna som bestämmer på daghemmet. Barnen har tydliga önskemål om vad de vill göra under sin dag på daghemmet.</p>	
Nyckelord:	delaktighet, delaktighetsmodeller, barnperspektiv, socialpedagogik
Sidantal:	79
Språk:	svenska
Datum för godkännande:	

MASTER'S THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	
Author:	Jessica Johansson
Title:	Children's participation in daycare - A survey of children's participation on a Kindergarten in Eastern Uusimaa
Supervisor (Arcada):	Ellinor Silius-Ahonen
Commissioned by:	A Kindergarten in Eastern Uusimaa
<p>Abstract:</p> <p>The subject of this Master's thesis deals with the participation of children in a Kindergarten in Eastern Uusimaa. The purpose of this work is to get a better understanding of how children experience their day in the Kindergarten. How the child feels that she can say what she feels/her voice is heard/ be participated. The child's perspective comes thru and the child's own experience of participation and codetermination in the planning and decision made. The study looks at participation from a social educational children's perspective and the results are entered in Roger hart's participation model. It also reveals why participation is an important part of the Kindergarten context. The research questions are about the opportunities children have to influence their day in Kindergarten, if the child is heard in different situations and how one could increase the child's participation. As the method observations and interviews of children were used. From the results there is made a narrative analysis. The children in the Kindergarten may be involved to some extent in relation the participation model, but the children themselves feel that it is the adults who decide at the Kindergarten. The children have clear preferences about what they want to do during their day at the Kindergarten.</p>	
Keywords:	participation, participation models, childperspective, socialpedagogy
Number of pages:	79
Language:	swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	
Tekijä:	Jessica Johansson
Työn nimi:	Lasten osallistuminen päivähoidossa - Tutkimus lasten osallisuudesta päiväkodissa Itä-Uusimaassa
Työn ohjaaja (Arcada):	Ellinor Silius-Ahonen
Toimeksiantaja:	Päiväkoti Itä-Uudellamaalla
<p>Tiivistelmä: Tämä mastertyö käsittelee lasten osallistumista yhdessä päiväkodissa Itä-Uudellamaalla. Tämän työn tarkoituksena on saada parempi käsitys siitä miten lapset kokevat päivän päiväkodissa. Miten lapsi kokee että hän tulee kuulluksi/hänen ääni kuuluu/ saa olla mukana. Lapsen näkökulma tulee esiin sekä lapsen omat kokemukset osallisuudesta suunnittelussa ja päätöksen teoksessa päiväkodissa. Tutkimuksessa tarkastellaan osallistumista sosiaalipedagogisesta lapsinäkökulmasta ja tulokset kirjataan Roger Hartin osallisuus malliin. Tulee myös esille miksi osallisuus on tärkeä osa päivähoidon yhteydessä. Tutkimuskysymykset koskevat lasten mahdollisuudet olla mukana päätöksissä jotka koskevat heidän arkea päiväkodissa. Tuleeko lapsi kuulleeksi eri tilanteissa ja miten voisi nostaa lapsen osallisuutta. Menetelmänä käytetään havaintoja ja haastatteluja ja tuloksesta tehdään narratiivinen analyysi. Lapset päiväkodissa saavat olla osallisia jonkin verran osallisuusmallin suhteen mutta lapset itse kokevat että se on aikuiset jotka tekevät päätökset päiväkodissa. Lapsilla on selkeä mielipide siitä mitä he haluavat tehdä päivän aikana lastentarhassa.</p>	
Avainsanat:	osallisuus, osallisuusmalleja, lapsinäkökulma, sosiaalipedagogiikka
Sivumäärä:	79
Kieli:	ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL

1. INLEDNING

2. BAKGRUND

- 2.1 Tidigare forskning om barns delaktighet på daghem
- 2.2 Barns delaktighet på daghem ur ett socialpedagogiskt perspektiv
 - 2.2.1 Begreppet delaktighet
 - 2.2.2 Socialpedagogik
 - 2.2.3 Barnperspektiv genom delaktighet
 - 2.2.4 Barnpedagogik
- 2.3 Delaktighetsmodeller
 - 2.3.1 Roger Harts och Harry Shiers delaktighetsmodeller

3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

4. METOD

- 4.1 Kvalitativ studie med observation och intervju
- 4.2 Material och tillvägagångssätt
- 4.3 Undersökningens genomförande
 - 4.3.2 Narrativ analys
- 4.4 Etiska överväganden

5. RESULTAT

- 5.1 Observationerna
 - 5.1.1 Barnets röst i planeringen
 - 5.1.2 Barnets möjlighet att påverka
 - 5.1.3 Barnets röst i ledd verksamhet

5.2 Intervjuerna

5.2.1 Barnets röst i den dagliga verksamheten

5.2.2 Barnets röst i den fria leken

5.2.3 Barnets röst i utformning av drömdagiset

6. ANALYS

6.1 Analys av observationerna

6.2 Analys av intervjuerna

6.3 Sammanfattning av analysen

7. DISKUSSION OCH KRITISK GRANSKNING

7.1 Undersökningens konsekvenser för arbetslivet

7.2 Förslag till fortsatt forskning

Källor

Bilagor

Frågor till barnen

Brevet till föräldrarna

Figurer

Figur 1. Mina forsknings svar insatta i Harts delaktighetsstege

1 INLEDNING

I dagens daghem är det de vuxnas behov som ligger som utgångspunkt då man lägger upp dagvårdsverksamheten. Det är till och med så att det är barnens föräldrar som ses som kunderna trots att det är barnen som tillbringar största delen av sin vakentid på daghemmet. (Gretschel & Kiilakoski 2007, s. 27) Därför vill jag nu göra denna studie om barns delaktighet på daghem. Jag vill att barnen skall ses som kunderna och göra barnen på daghemmet delaktiga i verksamheten. Personalen på daghemmet vill jag göra medveten om delaktigheten samt få barnens röst hörd.

Jag valde att avgränsa masterarbetet till att omfatta barnens syn på delaktighet på daghemmet samt att lyfta fram barnets röst. Detta gjorde jag dels p.g.a. att daghemmet (beställaren) ville få reda på i vilken grad barnen får vara delaktiga och dels p.g.a. mitt eget intresse för saken.

Detta masterarbete är ett beställningsarbete från ett daghem i Östra Nyland och syftet är att undersöka barns delaktighet på daghemmet i den vardagliga verksamheten. Blir barnens röster hörda? Meningen är att komma in i barnens värld och försöka göra deras perspektiv synligt. Barn har rätt att få vara med i beslut som berör dem. Jag vill ta reda på om barnen på daghemmet får vara med i beslutprocessen som berör deras vardag på daghemmet. Jag ser på barnen som barn och jag ser på verksamheten på daghemmet genom barnen och deras erfarenheter i min studie.

Delaktighet har på den senaste tiden blivit alltmer aktuell både på daghemmen och i samhällliga frågor. Dagvårdens och i dagvården förverkligande av delaktighet, baserar sig utgångspunkten på dagvårdslagen i Finland, FNs barnkonvention samt verksamhetsställets egna småbarnsfostringsplaner.

2. BAKGUND

I kommunens plan för småbarnsfostran (Plan för småbarnsfostran 2013) står det att det är viktigt att barnen får vara delaktiga. Grunderna för att ett barn skall utvecklas språkligt

och lära sej kommunicera består av att barnet har hört och lyssnat till någon samt att det finns någon som hört och lyssnat på barnet. Att barnet har fått tala och att någon har talat till barnet. Att det har förts en diskussion med barnet och att barnet har fått fråga och fått ett svar på sin fråga. Grunden för delaktighet i den dagliga verksamheten på daghemmet är att man på riktigt lyssnar på barnet och hör vad barnet säger. Det är viktigt att det blir en växelverkan mellan barnet och pedagogen. I daghems världen skall barnets tankar och åsikter tas i beaktande enligt barnets ålder. (Plan för småbarnsfostran 2013)

För att få reda på hur det har varit med barns delaktighet på daghem tidigare har jag tittat på vad som finns forskat om saken tidigare.

2.1 Tidigare forskning om barns delaktighet på daghem

I Finland och Sverige har det forskats mycket om barn och deras delaktighet på daghem. Likaså i Storbritannien. De flesta av forskningarna har dock gjorts ur pedagogernas perspektiv. Mitt intresse ligger i studier ur ett barnperspektiv som tar fasta på barnens röst på daghemmet.

Jag har gjort sökningar i olika databaser och det finns en hel del forskning som gjorts om barn och delaktighet både nationellt och internationellt. Har gjort sökningar i följande databaser; Nelli, Google Scholar, SAGE journals online och Theseus. Sökord jag använde var barn, delaktighet, daghem, lapset, osallisuus, päiväkoti, children, participation och nursery school. Utgående från de publikationer och forskningsresultat som hittats har jag valt ut sådana som berör temat barn och delaktighet på daghem.

Efter att ha läst både internationell och nationell forskning kring barns delaktighet på daghem märkte jag att det finns rätt stora skillnader i själva daghems kontexten. I Europa är det rätt vanligt att daghemmet följer en viss sorts pedagogik. T.ex. i Italien är det vanligt med Reggio Emilia pedagogik och i den pedagogiken utgår de från barnen

och barnen får vara delaktiga på ett helt annat sätt än om man jämför med daghem i Finland som inte har gått in för någon viss sorts pedagogik. Därför har jag valt att koncentrera mej på tidigare forskning i Finland och Sverige eftersom de liknar varandra ur daghemmens pedagogiska synvinkel.

Organisationen The Children's Rights Development Unit startades 1992 i Storbritannien för att följa upp genomförandet av FNs barnkonvention. Organisationen har sitt fokus på artikel 12 i barnkonventionen. Många organisationer i Storbritannien gav en central plats för barns delaktighet i sina program. Detta gav upphov till att det i Storbritannien finns ett brett urval av publikationer om barns delaktighet. Publikationerna innehåller förklaringar till delaktighet, t.ex. Harts delaktighetsmodell, dokumentationer av bra tillämpningar av delaktighet, t.ex. Shiers delaktighetsmodell, handböcker om hur man gör i praktiken för att barn skall få vara delaktiga samt publikationer skrivna av barn och ungdomar om ämnet delaktighet. (Handikappförbunden, 2008)

Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) har forskat mycket i ämnet delaktighet i Sverige. En av många forskningar de gjort heter: Delaktighet som värdering och pedagogik. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003) Syftet med deras forskning var att problematisera och diskutera barnens rättigheter och möjligheter till delaktighet som ett grundläggande värde samt som en pedagogisk fråga. Pramling Samuelsson och Sheridan ser på delaktighet utifrån både forsknings- och pedagogisk praxis. Enligt dem är delaktighet och pedagogik ömsesidigt beroende av varandra. De anser att barn skall bli delaktiga i både ord och handling. Barnen skall behandlas med samma respekt som vuxna. Det är viktigt att de vuxna/pedagogerna tror på att barnen klarar av olika saker med rätt sorts stöd och handledning. Ytterligare skall pedagogerna ha tillit samt förväntningar på att barnen klarar av saker och ting bara de får rätt sorts stöd och handledning av pedagogerna.

Pramling Samuelsson och Sheridan säger såhär om barns rättigheter och möjligheter till delaktighet:

"Vuxna kan lyssna till och tolka barns agerande och barns »röster» kan föras fram av vuxna, men för att barn aktivt ska kunna påverka sin egen situation förutsätts att de är delaktiga och att deras agerande tas på allvar. Om vuxna lyckas fånga barns perspektiv och göra dem delaktiga så finns möjligheten att barn erfar sig som förstådda och delaktiga. När barn erfar att deras värld blir hörd och sedd, att deras intres-

sen, intentioner och sätt att förstå bemöts och tas tillvara på ett respektfullt sätt menar vi att barn har inflytande och är delaktiga.” (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003)

Pramling Samuelsson och Sheridan diskuterar kring problemet om barns rätt och möjlighet till delaktighet. De sätter det i relation till barnperspektiv och barns perspektiv. De diskuterar sina frågeställningar utifrån vad det innebär för barn att få inflytande och delaktighet på daghem. De tar också fasta på hur pedagogerna utvecklar ett förhållningssätt till barnen där barnen har och upplever sej ha inflytande och delaktighet. Ytterligare funderar de på hur pedagogerna skall veta att de har tolkat barnens avsikter utifrån barnens egna avsikter och perspektiv. För att synliggöra delaktighet som värde och pedagogik ser Pramling Samuelsson och Sheridan på dem var för sej. Att se på delaktighet som värde baseras på etiska ställningstaganden vilka ger barn rätten att uttrycka sin åsikt i olika sammanhang. Från detta perspektiv sett är barnen en del av sammanhanget där barnens sätt att tänka och förstå innehåller en värdefull betydelse. Att se på delaktighet som pedagogik baserar sig också på etiska ställningstaganden men det har en djupare betydelse. Den djupare betydelsen innebär att barnens sätt att förstå och uttrycka sej får en verklig betydelse genom att man tar den tillvara och den bildar innehållet och formen i både praxis och forskning. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s.70-71)

Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) har reflekterat över att forskning kring delaktighet för barn handlar om att barnen får komma till tals i sådana frågor som pedagogerna anser att barnen har någonting att bidra med. Pramling Samuelsson & Sheridan funderar över om forskning som gjorts om barns delaktighet främst handlar om forskning kring ett slags värde på delaktighet istället för att ta fasta på delaktighet ur ett pedagogiskt perspektiv. Det pedagogiska perspektivet på delaktighet handlar om att både vilja och kunna fånga upp sådant som barnen har intresse för. Detta betyder att pedagogerna måste se barnens värld och ta tillvara barnens erfarenheter samt förståelse. Pramling Samuelsson & Sheridan säger att det inte räcker med att intervjua barnen och lyssna på dem för att göra dem delaktiga. Det pedagogiska perspektivet kräver att man som pedagog har ett förhållningssätt som främjar barns lärande. Det handlar om att förstå hur barn förstår och erfar olika saker.

I sin studie har Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) kommit fram till att de daghem där delaktigheten bland barnen är låg skyller pedagogerna bristen på yttre faktorer som pedagogerna inte själva kan göra någonting åt medan daghem där delaktigheten bland barnen är hög såg pedagogerna sin egen roll och samspelet med barnen som en avgörande roll till hög delaktighet. Ytterligare kom Pramling Samuelsson & Sheridan fram till att utbildning inom området delaktighet bland barn på daghem höjer delaktigheten pga. att pedagogerna inte har en fastslagen läroplan med innehåll och form som de slaviskt följer utan innehållet och formen lever hela tiden i samspel med barnens intressen och frågor. Målet med planen finns dock hela tiden kvar, de tar bara en annan väg, utifrån barnens intresse, till samma mål. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s.79-80)

I Finland har Johanna Kiili (2006) gjort forskning om barns delaktighet på daghem i Jyväskylä. Kiilis forskning, Lasten osallistumisen voimavarat-Tutkimus Ipanoiden osallisuusisesta, vill göra barn mera delaktiga på daghem. (Kiili 2006) Under Kiilis forsknings gång kom det fram att barns delaktighet är ett mångfaldig och motstridigt fenomen. Delaktighet kan enligt Kiili ses som en uppfattning av barnet som individ och aktör med vissa grundrättigheter. Grundrättigheterna är t.ex. barnets rätt att delta i beslut som berör barnets eget liv och omgivning. Hon anser att delaktighet och aktivitet kan tänkas passa bra in i en tankegång där barnet ses som sin egen lyckas smed. Då man lyfter fram barns delaktighet och rättigheter kan det ge en bild av att barnet bara är en aktör som är borttaget ur sitt sociala sammanhang. Enligt Kiili kan barns delaktighet t.o.m. svängas mot barnet om man ser på barnet som en individ som klarar sig utan den vuxnas tillgång och omsorg. (Kiili 2006, s.12)

En grundförutsättning för delaktighet för barn enligt Pramling Samuelsson och Sheridan är att barn måste få en möjlighet att föra sin egen talan och att de får vara delaktiga i både beslutsprocesser och pedagogiska processer. För att vuxna skall kunna tolka och förstå barns perspektiv måste de ha kunskap om barnens kunskapsbildning och lyssna på vad barnen säger. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) vill dock poängtera att för att göra barn delaktiga behöver man något mer än det. Man måste tolka barnens handlingar samt tro på och förvänta sig att barn klarar av olika saker bara de får rätt

sorts stöd och handledning av de vuxna. Delaktigheten som pedagogik handlar om att vilja samt kunna fånga det som intresserar barnen. Det gäller att fånga barnens värld och se hur barnens erfarenheter och förståelse kan tas tillvara i både praxis och forskning. Genom att bara intervjua barnen och lyssna på dem gör inte barnen delaktiga ur ett pedagogiskt perspektiv. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s.78-79)

Kiilis undersökning hade som mål att granska barns delaktighet genom barnens egna erfarenheter och syn på saken. Hon ville också få fram en barnpolitisk syn på saken. Hennes mål var att barnens egna erfarenheter och åsikter skulle tas i beaktande på gräsrotsnivå med början från konstruktiva lösningar, varifrån man försöker utveckla delaktigheten. Undersökningen bestod av fyra delar. Del ett handlade om barn som undersöknings föremål i fråga om delaktighet. Del två om hur undersöka barns delaktighet. Del tre handlade om vad barns delaktighet är och i del fyra drog Kiili en slutsats om vad barns delaktighet är sett ur de viktigaste principerna och målen. (Kiili 2006, s.12-14)

I Kiilis undersökningen kom det fram att barn på daghem inte har erfarenhet av att vara delaktiga. (Kiili 2006)

I Villmanstrand gjordes 2005 en forskning bland barnen på kommunens daghem. Detta var bland de första forskningarna som gjordes utgående från barnets synvinkel. Tidigare forskningarna hade utgått från pedagogernas synvinkel. Forskningen gjordes med hjälp av ett tärningsspel var det fanns frågekort och aktivitetskort. Spelet spelades av en pedagog och ett barn i gången. Med hjälp av spelet fick man reda på barnens åsikter om deras egen dagvård, daghemmets verksamhet och uppväxtmiljön samt barnens förhållande till sina kamrater och pedagoger. (Gretschel & Kiilakoski 2007, s. 27)

Intervjuerna av barnen skedde i samband med spelet och det var pedagogerna på daghemmet som spelade spelet tillsammans med ett barn i gången. På det sättet var det lättare för barnen att svara på frågorna då frågeställaren var en bekant vuxen. Frågorna som ställdes i spelet handlade om hur barnen upplever vardagen på daghemmet, växelverkan mellan barn och vuxen samt barn och barn, barns erfarenhet av lekomgivningen samt hur barnen upplever mat och vilostunden. (Gretschel & Kiilakoski 2007, s. 29-30) Forskningen kom fram till att barnen är nöjda med växelverkan mellan pedagogerna och

dem själva samt med växelverkan mellan barn och barn. Barnen upplever att de kan påverka i sina egna lekar men att de inte får tillräckligt med tid för att leka. (Gretschel & Kiilakoski 2007, s. 36-38)

Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) har i sin undersökning visat att barn måste få möjlighet att föra sin egen talan för att kunna bli delaktiga i verksamheten på daghemmet. Enligt Pramling Samuelsson & Sheridan måste barnen få vara delaktiga i både besluts- och pedagogiskaprocesser för att känna att de får vara delaktiga i daghemmet.

Kiili (2006) har utgående från sin studie kommit fram till att barns delaktighet på daghem är väldigt liten och att barn inte har erfarenhet av att vara delaktiga i daghemsverksamheten. Barnen ser på sej själva som aktörer i daghemsverksamheten.

I undersökningen i Villmanstrand 2005 gjord av Gretschel&Kiilakoski kom de fram till att barnen känner sej mest delaktiga i sina egna lekar på daghemmet.

2.2 Barns delaktighet på daghem ur ett socialpedagogiskt perspektiv

I detta masterarbete är den teoretiska referensramen ur ett socialpedagogiskt barnperspektiv. För att förstå socialpedagogiken och barnperspektivet bättre i daghemscontext tas också barnpedagogiken i Finland upp. Till referensramen hör också begreppet delaktighet. Till följande går jag in på begreppet delaktighet och vad delaktighet betyder. Därefter behandlas socialpedagogiken, barnperspektivet samt barnpedagogiken i Finland. Dessa tre områden har alla anknytning till daghems kontexten.

2.2.1 Begreppet delaktighet

Slår man upp på ordet delaktighet i Svenska Akademiens ordlista över svenska språket (2014) står det att delaktighet betyder *att ta del i något*. (SAOL. 2014, s. 319) Detta ger en generell betydelse av begreppet.

Begreppet delaktighet är väldigt omfattande och har olika betydelse i olika sammanhang. Enligt Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2012-2015 anses det att känslan av delaktighet uppstår då man deltar i och påverkar något. Barn kan känna sig delaktiga i den gemenskap de ingår i, t.ex. daghemsgruppen eller fritidsverksamheten. För barnet betyder delaktighet att barnet ges en möjlighet att bli hört i de vardagliga sysslorna på t.ex. ett daghem. (Barn- och ungdomspolitiskt utvecklingsprogram 2012-2015, s.6)

Martin Molins definition på delaktighet är att delaktighet skall beskrivas som ett samspel mellan individen och individens omgivning både socialt och fysiskt. (Gustavsson, 2004, s. 79)

Begreppet delaktighet används ofta parallellt med begreppet inflytande i pedagogiska sammanhang. Enligt Arner (2009) handlar delaktighet om att ta del av något som andra bestämt medan inflytande handlar om att barnen skall ges en möjlighet att påverka den egna vardagen på ett märkbart sätt.

Enligt Pramling och Sheridan (2003) handlar delaktighet om ett slags demokratisk fostran. Detta gör att barnen tror att de på riktigt påverkar sin vardag. Enligt Pramling och Sheridan handlar inflytande om att barnen själva skapar situationer där de får inflytande.

Vad innebär det för ett barn att vara delaktigt i verksamheten på ett daghem? Är det att barnet blir tillfrågat och på det sättet får sin röst hörd eller betyder delaktighet att barnet är med i något som händer på daghemmet? Enligt Magnus Larsson (2004) fungerar begreppet delaktighet bättre i vissa sammanhang än i andra. Enligt Larsson kan en ledd

verksamhetsstund på daghem göras på ett sådant sätt att barnen blir delaktiga. Enligt Larsson är barnet inte delaktigt i t.ex. en fotbollsmatch hen spelar i med sina kamrater. I det sammanhanget används inte begreppet delaktighet utan man pratar om att barnet spelar med sina kamrater. Enligt Larsson hör begreppet delaktighet ihop med vissa sociala situationer, en viss form av aktivitet samt en viss relation medan det inte hör ihop med andra. Hur bra begreppet fungerar beror på situationen det handlar om. (Gustavsson, 2004, s. 157)

Barnets rätt till delaktighet i alla saker som berör barnet har värnats om i lagen. Som grund för lagen har man använt sig av FNs internationella konvention om barns rättigheter, artikel 12: Åsiktsfrihet och rätten att bli hörd. (FNs konvention om barns rättigheter artikel 12/1989)

Artikel 12: Åsiktsfrihet och rätten till att bli hörd

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

2.2.2 Socialpedagogik

Inom socialpedagogiken har olika centrala begrepp avlöst varandra. Nya begrepp utvecklas oftast först i en bred samhällsdiskussion för att sedan tas fram av forskare som gör begreppen mera systematiska och användbara inom studier av aktuella fenomen. Enligt Herbert Blumer är begreppet delaktighet ett alternativ till begreppet utanförskap. Blumer menar att en viktig förklaring till att nya begrepp, så som delaktighet och integrering, växer fram är att det konstrueras nya sociala problem. Delaktighet kan ses som det senaste i raden av begrepp som är förknippade med lösningar på utanförskap- och underordningsproblem. (Molin et al 2010, s. 24-25)

Enligt Madsen kan socialpedagogik beskrivas som ett arbetssätt med specifika mål och frågeställningar. (Madsen 2001, s.7) Enligt Madsen strävar man i socialpedagogik efter att inkludera alla människor i samhällsgemenskapen, i detta masterarbetets fall inkludera alla barn i daghemsgruppen, oavsett vilken bakgrund eller särskilda behov det finns (Madsen 2006) medan det enligt Ranne et al (2005) är att utgångspunkten för socialpedagogiken är mångvetenskaplig och den binder samman det samhällsvetenskapliga och det pedagogiska synsättet. Det socialpedagogiska tänkandet har som grund att utgå från individens självbestämmanderätt och subjektivitet. Socialpedagogiken har som mål att förbättra livskvaliteten. Socialpedagogiken utgår från vardagen, gemenskap, dialog och delaktighet. I daghemscontext betyder det att pedagogen måste ha förståelse för barnets vardag på daghemmet. Pedagogen måste kunna ha en växelverkan med barnet och dessutom ha en förmåga att möta barnet. Det som kännetecknar ett socialpedagogiskt synsätt på ett daghem är att pedagogen bygger upp ett förhållande till barnet och att de två har en interaktion. Pedagogen skall jobba på ett sådant sätt att hon kan utvärdera och reflektera över sitt eget arbete och via det komma på lösningar som barnet har nytta av i verksamheten. (Ranne et al 2005, s.14-16)

Socialpedagogiken är ett mycket viktigt inslag i den pedagogiska processen som förekommer på ett daghem. Det socialpedagogiska arbetet beskrivs dels som ett förändrings- och utvecklingsinriktat perspektiv där integration av individen i samhället står i centrum samt dels som ett sätt att lyfta fram, stödja och medverka till att individers och grupper egna resurser utvecklas, dvs. ett mobiliserande perspektiv. I det socialpedagogiska tänkandet finns inslag av socialisering, anpassning och normalisering, men det finns också inslag av frigörande karaktär. (Eriksson et al 2004, s.9) I daghemscontext betyder det att pedagogen i sitt jobb skall förändra och utveckla sitt synsätt på barnet i gruppen och lyfta fram barnet och stödja barnet till att utvecklas.

Enligt Madsen finns det inom forskning i delaktighet många olika uppfattningar om hur begreppet skall förstås. Det kan förstås på två olika sätt. Ett samhälle kan vara integrerat då det har etablerats ett sammanhängande nätverk av sociala relationer mellan olika grupper och delsystem så som familj eller daghem. En individ blir socialt integrerad då det har utvecklats ett socialt band och identifikationspunkt mellan individen och en grupp. (Madsen 2006, s.135) För att använda Madsens utsago om integration i dag-

hemskontext ses daghemmet som knutpunkten där barnet blir integrerat i daghemsgruppen. Det uppstår ett band mellan daghemmet, pedagogerna som jobbar där och barnets familj.

Socialt deltagande handlar om att skapa en grund för olika läroarenor. Deltagandet betyder delaktighet i en social praxis som är organiserad i olika gemenskaper av barn och vuxna. Då man ser lärandet som en social praxis betyder det att deltagarnas relationer sinsemellan är avgörande för hur barnen och de vuxna lär sig och vad de lär sig. Barn lär sig genom att få delta i olika aktiviteter och processer. (Madsen 2006, s. 200)

Enligt Madsen skall daghem i Danmark vara ett alternativ för alla barn. Det betyder att pedagogiken i daghemmen skall vara sådan att alla barn kan delta, också de med särskilda behov. Utmaningen blir professionellt stor. Nu måste man tänka om och få med särskild expertis på de ”vanliga” daghemmen. Ett daghem kan ses som ett obligatoriskt ställe för barn i en viss livsfas. Det blir en nödvändig och betydelsefull social arena för barnet. Där erhåller det vardagslivserfarenheter. Vardagslivet på ett daghem handlar om att lära sig hur man har samvaro med jämnåriga. (Madsen 2006, s.205-206)

Denna samvaro tar också Stensmo upp. Enligt Stensmo (1991) går det socialpedagogiska arbetet ut på att vägleda det sociala lärandet d.v.s. det lärande som sker då två människor möts. Enligt Stensmo skall barnen få kunskaper och färdigheter i att utveckla social kompetens. Socialpedagogik är en mellanform mellan socialt arbete och pedagogik där man lägger tonvikt på pedagogiken. Att arbeta socialpedagogiskt betyder att man arbetar i grupp. (Stensmo 1991, s.18-19)

2.2.3 Barnperspektiv genom delaktighet

Barns syn på andra och världen har blivit allt viktigare. För att en pedagog skall förstå barns perspektiv är hon hänvisad till att tolka det barnet gör eller säger. Samtidigt styrs hon av sin egen föreställning av barns perspektiv. För att kunna tolka ett barns perspektiv blir det frågan om att ha kunskap om att vara lyhörd för barnets uttryck och det sammanhang där barnet ingår i, där pedagogen alltid är en del. Det är viktigt att peda-

gogen gör sig medveten om grunderna för sin tolkning. Det gäller att tolka utan att över-
tolka. (Johansson & Pramling Samuelsson 2003, s.23-24)

Det är svårt att tala om ett bestämt generellt barnperspektiv. Man måste försöka se på
världen ur barnens ögon. Barnperspektivet är ett påhitt av vuxenvärlden. Barnen förstår
inte själva vad ett sådant perspektiv betyder de är mitt inne i det. Barnen är experterna
som de vuxna måste rådfråga. Då kan vi få reda på hur barnen har det och hur de upp-
fattar saker och ting. (Lökken & Södstad 2010, s.14)

Barnperspektivet innefattar också en annan dimension. Barnet har rätt att uttrycka sej
och att bli lyssnad på. För ett barn är delaktighet främst relaterat till barnets egen lek.
Barn i daghemsålder har en bild av att det huvudsakligen är vuxna som bestämmer men
i leken, där de vuxna oftast inte är med, är det barnet som bestämmer. Barnens perspek-
tiv är att de är rätt så maktlösa mot de vuxna. Då en vuxen inte är med kan barnen enligt
sig själva påverka och bestämma. De kan bestämma vad de skall leka och med vem,
men de är medvetna om att de inte kan bestämma över vad kamraterna vill. (Johansson
& Pramling Samuelsson 2003, s. 24-25)

Enligt Johansson & Pramling Samuelsson har många forskare lyft fram vikten av att
skilja ut barnperspektivet och lyfta fram influenser från barndomen i det vi gör. Barn-
domen är något vi bär med oss hela tiden och hurdant förhållningssätt vi har till barn är
format av den egna uppväxten. Enligt Pramling beror pedagogens syn på barn på det
kulturella inflytande vilket vi oftast inte är medvetna om och som ger oss de ögon med
vilka vi ser på vår omvärld. Därför är det viktigt för en pedagog att analysera grunden
för sitt eget beteende mot barn. Då kan man möjliggöra en reflektion och medvetenhet
kring sitt pedagogiska handlande. (Johansson & Pramling Samuelsson 2003, s. 46)

Enligt Anne Smith (2000) finns det flera samband mellan barns delaktighet och lärande.
Smith hänvisar till den sociokulturella teorin och menar att om barn tillåts delta med all
sin förmåga hjälper det barnen att lära sig. Enligt Smith behöver barn tillfällen och ut-
rymme att praktisera beslutsfattande annars lär de sig aldrig. Hon menar också att de
möjligheter som barnen erbjuds på daghem till att delta har stor betydelse för färdighet-
er och förmågor längre fram i livet. Enligt Smith måste man som pedagog sätta ljuset på
det som sker i daghemmet för att se om det finns spår av dessa tankar i den verksamhet
man ansvarar för. Enligt Smith skall pedagogen fråga sig själv: Hur delaktig har barnet

möjlighet till att vara på mitt daghem? Smith menar att pedagogerna i ett daghem skall vara känsliga för barns perspektiv och låta barnen vara delaktiga och vara med för att fatta beslut från tidig ålder. Enligt Smith är delaktighet något mer än att få säga sista ordet. Enligt Smith handlar delaktighet om rätten att få sin röst hörd samt rätten att bli lyssnad på. Då barnet upplever sig delaktigt är det ett sätt för barnet att känna sig som kompetent. Enligt Smith utgår man utgår från barnens perspektiv då man försöker se på världen med ett barns ögon. Hon har några frågor hon anser att pedagogen bör ställa sig själv:

” Om jag var ett barn i den här förskolan hade jag då upplevt att jag kan få min röst hörd? Hade jag då upplevt att här finns det vuxna som lyssnar på mig? Hade jag känt mig delaktig i det som händer på den här förskolan? ”

(Johansson & Pramling Samuelsson 2003, s. 68-69)

Med dessa tankar kommer jag in på ämnet barnpedagogik.

2.2.4 Barnpedagogik

I Finland styrs småbarnsfostran och barnpedagogiken av den nationella småbarnsfostningsplanens grunder. Grunderna utgår från avtalet om barns rättigheter. I grunderna förutsätts det av pedagogerna att de förbinder sej till barnen och att de har en förmåga att reagera på barnens känslor och behov. Pedagogerna ses som möjliggörare av barnens delaktighet och skapare av en god atmosfär. Atmosfären skall vara en sådan att barnen kan känna sej som en del av gruppen samt delaktighet. (Gretschel & Kiilakoski 2007, s.27-28)

Det är forskat att småbarnsfostningsplanen innehåller olika uppfattningar om barnet. Barnet ses som både en passiv och en aktiv individ. Å ena sidan tror man inte på barnets resurser då man i fostringen skall anpassa och förbereda barnet för samhället samt å andra sidan ses barnet som en aktiv initiativtagare som kan göra egna beslut. Enligt det senare påståendet är fostran och undervisning samhällets förändringskraft. (Gretschel & Kiilakoski 2007)

Barnperspektivet och barnpedagogiken går väldigt mycket in i varandra och utgår från samma grunder. Både barnperspektivet och barnpedagogiken utgår från barnet och dess behov och vill barnets bästa.

För att kunna mäta delaktigheten hos barnen på daghemmet kommer jag till följande in på olika delaktighetsmodeller.

2.3 Delaktighetsmodeller

Vad är då delaktighet? Delaktighet kan beskrivas som trappsteg- eller en stegmodell. På de nedersta stegen har barnet bara en liten eller ingen möjlighet alls att påverka medan det ju högre upp man kommer på trappan eller stegen blir det större möjligheter att påverka. Det avgörande är ändå att barnet upplever att hon fått vara med och bestämma och påverka i frågor som berör henne. Man kan inte prata om delaktighet ifall det för barnet inte uppstår en upplevelse av att sådana saker som är viktiga för barnet har blivit beaktade. (Muukkonen & Tulensalo, 2004)

För att kunna mäta delaktigheten på daghemmet väljer jag att använda mej av delaktighetsmodeller som grund. Det finns olika typer av delaktighetsmodeller. I detta kapitel kommer det att handla om två olika delaktighetsmodeller. De två modeller jag valt ut att ha med i mitt masterarbete anser jag att är sådana delaktighetsmodeller som bäst går att anpassa till daghemskontexten trots att de inte är ämnade för det ändamålet.

I mitt masterarbete har jag utgått från två modeller av delaktighet. Roger Harts delaktighetsmodell och Harry Shiers delaktighetsmodell. Dessa två modeller har jag valt för att de passar in i daghemskontext men de är inte anpassade för barnpedagogik. Modellerna tar inte upp barngruppens interna relationer. Jag vill få fram barngruppens interna relationer medan Harts och Shiers delaktighetsmodeller inte är anpassade för grupsituationer. Harts och Shiers delaktighetsmodeller är rätt likadanna. Shiers modell har 5 steg medan Harts har 8. Shiers modell utgår från Harts modell men tre första stegen som innehåller icke deltagande/ icke delaktighet tas inte med. Har med båda modellerna för att visa hur lika de är men i mina forskningsresultat har jag tittat närmare på och använt

mej av endast Harts modell. Detta har jag gjort pga att Shiers modell utgår från pedagogens perspektiv medan Harts modell utgår från barnets perspektiv Detta har jag gjort pga. att många professionella anser att de tre nedersta stegen i Harts modell är de mest användbara. Med hjälp av stegen kan de känna igen och arbeta bort icke delaktighet i pedagogernas eget arbete. (Handikappförbunden 2008)

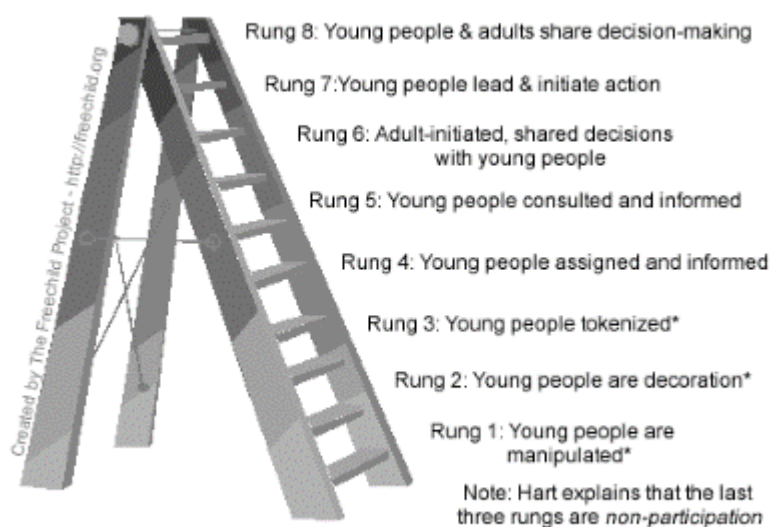
I följande kapitel går jag närmare in på Harts och Shiers delaktighetsmodeller.

2.3.1 Roger Harts och Harry Shiers delaktighetsmodeller

Roger Hart har skapat en modell speciellt för barns delaktighet. Hart har studerat hur beslut påverkar barnets liv i deras närsamhälle. Han anser att det är barnets rättighet att få ta del av det som besluts och att få ta del av sitt eget medborgarskap. Detta sker genom att barnen får uttrycka sina åsikter och syn på saker. Delaktigheten i hans modell består av åtta nivåer. (Hart 1997, s.41)

Roger Harts delaktighetsstege:

Roger Hart's Ladder of Young People's Participation

Adapted from Hart, R. (1992). *Children's Participation from Tokenism to Citizenship*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.

Nivå 1-3 ger ingen delaktighet alls till varken barnen eller föräldrarna. Nivå 4-8 ger olika grader av delaktighet till barnen och föräldrarna.

Då man använder sej av Harts delaktighetsstege börjar man nerifrån och går uppåt för att se på vilken nivå av delaktighet man befinner sej på.

På det nedersta steget ,Nivå 1, handlar det om manipulation: Barnen manipuleras av pedagogerna i frågor som barnen inte förstår vad de innebär. De vuxna bestämmer utan att fråga råd av barnen.

På det andra steget nerifrån, Nivå 2, handlar det om dekoration: Pedagogerna utnyttjar barnen på ett sådant sätt att barnen inte märker att de utnyttjas. Barnen blir utnyttjade för att pedagogernas budskap skall få stöd.

På det tredje steget nerifrån, Nivå 3, handlar det om symbolism: Pedagogerna lyssnar på barnen, men barnen får inte säga sin åsikt. Man kan säga att skenet bedrar. Det är de vuxnas åsikter som stöds och barnens intressen kommer inte fram

På det fjärde steget nerifrån, Nivå 4, handlar det om att barnen är anvisade men informerade: Pedagogerna bestämmer att barnen skall vara delaktiga, de bjuder in barnen. Pedagogerna förklarar motivet och vilka begränsningar som gäller och efter det får barnen själva bestämma om de är med eller inte.

På det femte steget nerifrån, Nivå 5, handlar det om att barnen blir konsulterade och informerade: Pedagogerna planerar och har ansvar för vad som skall göras men de tar barnens åsikter på allvar. Barnen tillfrågas för att ge kommentarer på de förslag som pedagogerna lägger fram.

På det sjätte steget nerifrån, Nivå 6, handlar det om beslutsfattande. Beslutet initieras av pedagogerna och delas med barnen: Pedagogerna gör beslut för barnen men barnen får vara med i diskussionen. Barnens åsikter hörs.

På det sjunde steget nerifrån, Nivå 7, handlar det om att barnen tar initiativ och styr beslutsfattandet: Barnen deltar själva (planerar och utför) och de kan få hjälp av pedagogerna.

På det åttonde steget nerifrån, Nivå 8, handlar det om att beslutfattandet görs av barnen, delat med pedagogerna: Barnen är mycket delaktiga men de är inte ensamma. De vuxna

finns till hands om det behövs. På den här nivån känner sig barn likvärdiga med pedagogerna. (Hart 1997, s.41-45)

I Storbritannien har FN:s konvention om barnets rättigheter ökat intresset för barns delaktighet. Harts delaktighets steg har varit den modell som haft mest inflytande inom detta område. Harry Shier har utvecklat en alternativ modell av delaktighet utgående från Harts delaktighetssteg. Shiers modell har fem nivåer för delaktighet. (Shier 2001)

Nivåerna i Harry Shiers delaktighetsmodell är:

1. Barn blir lyssnade till.
2. Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter.
3. Barns åsikter och synpunkter beaktas.
4. Barn involveras i beslutfattande processer.
5. Barn delar inflytande och ansvar över beslutfattande.

(Shier 2001)

Utöver dessa fem nivåer finns det tre olika engagemangsteg på varje nivå: Öppningar, Möjligheter och Skyldigheter. Steg ett, Öppningar, finns med på alla nivåer. Det steget finns så fort en pedagog vill arbeta på den nivån. Det andra steget, Möjligheter, inträffar då behoven för att arbeta på den här nivån är uppfyllda. Behoven kan vara resurser i fråga om arbetstid, färdigheter och kunskap, att utveckla nya arbetssätt eller andra sätt för att närma sig arbetsuppgifter som är fastställda. Till slut uppstår steg tre, Skyldigheter. Då har man kommit överens om att personalen skall arbeta på den här nivån och de blir skyldiga att göra det. Man bygger in ett system i arbetet som gör det möjligt för barnen att vara delaktiga. (Shier 2001) Shiers modell är kanske lite mer ur ett pedagogiskt perspektiv dvs. barnets delaktighet tolkas ur pedagogens synvinkel men eftersom Shiers modell går mer på djupet i sina delaktighetstolkningar väljer jag att ha med Shi-

ers modell också. Dessutom vill jag visa hur liten skillnaden är mellan Shiers och Harts delaktighetsmodeller.

Shiers modell har en särskild fråga för varje steg på varje nivå. Man besvarar frågorna och definierar den nuvarande situationen. Sedan är det lätt att se vilket steg som måste tas för att få en högre delaktighetsnivå. I verkligheten är det troligtvis så att man befinner sig på flera olika steg och nivåer i diagrammet.

Källa: Handikappförbunden: Egen växtkraft-Barns och ungdomars delaktighet

Nivå 1. Barn blir lyssnade till. På den här nivån kräver det att pedagogen lyssnar samt är uppmärksam och har omtanke på vad barnet har att säga. Initiativet kommer från barnet som vill uttrycka sin åsikt. Det speciella på den här nivån är att man bara lyssnar om barnet själv tar initiativet till att uttrycka en åsikt, man skall inte försöka ta reda på barnets åsikter om barnet inte själv vill det. Steget Öppningar på nivå 1 kräver alltså bara att pedagogen är beredd att lyssna på barnet. Steget Möjligheter kräver att man arbetar på ett sådant sätt som gör det möjligt att lyssna på barnen. Steget Skyldigheter på denna nivå kräver att daghemmet har en policy att man skall lyssna på barnen och att lyssnandet är en skyldighet. Alla i personalen är skyldiga att noga lyssna på barnen. (Shier 2001)

Nivå 2. Barnen får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter. Det kan finnas många anledningar till varför barn inte alltid uttrycker sina åsikter för de pedagoger som arbetar med dem. Möjliga orsaker kan vara t.ex. bristande tillit, blyghet eller tidigare erfarenheter från att pedagogen inte har lyssnat. Det kan också hända att barnet inte är van vid att få vara delaktig. För att barnen skall kunna uttrycka sina åsikter måste pedagogerna agera positivt för att stödja barnet och göra det möjligt att vara delaktigt. Då det gäller steget Öppningar på nivå 2 räcker det att pedagogerna agerar så att de hjälper barnen att få säga sina synpunkter och åsikter. Möjligheterna på nivå 2 kräver att barnen skall kunna uttrycka sina åsikter. Steget Skyldigheter på den här nivån kräver att pedagogerna inkluderar olika arbetssätt och försäkrar sig om att barnen får en möjlighet att uttrycka sina åsikter. (Shier 2001)

Nivå 3. Barns åsikter och synpunkter beaktas. Då man vid beslutsfattande tar hänsyn till barnens åsikter betyder det inte att man måste ta med barnens önskemål i varje beslut som görs. Pedagogerna måste inte heller göra allt som barnen ber om. Barnens åsikter är en av många faktorer som påverkar beslutet. Det är dock viktigt att förklara för barnen varför man t.ex. inte tillgodosett deras önskemål. På nivå 3 sker Öppningar så fort pedagogen är beredd att ta hänsyn till barnets åsikter. Möjligheterna uppstår då det görs möjligt att ta hänsyn till barnets åsikter. Skyldigheterna sker då barnet har rätt att uttrycka sig fritt i frågor som rör barnet. (Shier 2001)

Nivå 4. Barnen involveras i de beslutsfattande processerna. Nivå 4 kan ses som en övergång från rådgivning till aktiv delaktighet i beslutsfattandet. På de lägre nivåerna förblir

beslutsfattandet pedagogens område medan nivå 4 ändrar på situationen. Barnen blir genast involverade i besluten. De får vara med i beslutsfattningen tillsammans med pedagogerna. Att barn får vara delaktiga i beslut har visat sig ha många fördelar. Det ökar på barnets känsla av att äga och ha tillhörighet, barnets självförtroende ökar, barnets empati förmåga blir bättre och barnet känner ansvar. Öppningar på nivå 4 sker då pedagogen är beredd att låta barnet vara med i beslutsprocessen. Möjligheterna sker då man skapar en procedur som gör det möjligt att barnet är med i beslutsprocessen. Skyldigheter sker då daghemmet skriver in i sin målsättning att barnen måste involveras i beslutsfattandet. Samtidigt förbinder daghemmet sig att övervinna eventuella hinder som finns. (Shier 2001)

Nivå 5. Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande. Skillnaden mellan nivå 4 och 5 är ganska liten. Det är fråga om en liten gradskillnad. På nivå 4 kan barnen aktivt bli involverade i en beslutprocess, men de har ingen riktig makt över beslutet. För att man skall uppnå nivå 5 fullt ut behövs det ett tydligt engagemang från pedagogernas sida. De måste gå med på att lämna ifrån sig en del av makten. Men man får inte tvinga på barnen ett ansvar som de inte vill ha eller som inte är lämpligt för deras ålder. På nivå 5 sker Öppningar då pedagogen är redo att dela beslutsfattandet med barnen. Möjligheterna sker då det finns en process som gör det möjligt. Skyldigheterna sker då det blir daghemmets målsättning att barn och pedagoger skall dela på makt och ansvar åtminstone inom något område var det görs beslut. (Shier 2001)

Både Harts och Shiers delaktighetsmodeller är barncentrerade vilket passar bra in i daghemskontext med tanke på planen för småbarnsfostran.

Shiers delaktighetsmodell skiljer sej från Harts delaktighetsstege genom att det inte finns någon nivå där barnen själva fattar sina beslut utan någon vuxen/pedagog. Speciellt i barnens lekar händer det hela tiden att barnen fattar beslut utan att någon pedagog blandar sej i leken. Chansen för att barnet skall få bestämma själv i leken är stor. Detta passar inte in i Shiers modell eftersom delaktighetsnivåerna utgår från att pedagogerna och barnen förenas.

Om man jämför Harts och Shiers delaktighetsmodeller går Shiers delaktighetsmodell steget djupare än Harts trappa då det gäller pedagogens sätt att fundera ut på vilken nivå

delaktigheten ligger bland barnen. I Shiers modell kommer först ett påstående som säger någonting om delaktigheten t.ex. på nivå 3: Barns åsikter och synpunkter beaktas. Därefter måste pedagogen fundera om hon verkligen är beredd att göra som påståendet säger, dvs. titta på steget öppningar och fundera om hon är beredd att ta i beaktande barns åsikter och synpunkter. Om svaret är jakande kan pedagogen gå vidare till steget möjligheter och fundera på sitt arbetssätt och om det möjliggör det påståendet säger. Alltså, är det möjligt att beakta barns åsikter och synpunkter i beslutsfattandet. Därefter kommer steget skyldigheter och där måste pedagogen fundera om det är policy att göra som påstående säger, dvs. väger man in barns åsikter och synpunkter i beslutsfattandet. Harts trappa har ett påstående, t.ex. steg 6 (vilket motsvarar nivå 3 i Shiers modell) där pedagogen gör beslutet för barnen. Man lyssnar och tar barnets åsikter i beaktande men det slutgiltiga beslutet görs av pedagogen. Harts trappa ger ett större spelrum för tolkningar medan Shiers modell säger hur det skall vara för att delaktigheten på ett visst steg skall vara fullständig.

För att kunna använda sej av Shiers och Harts delaktighetsmodeller i daghemskontext måste man vara insatt i den socialpedagogik och barnperspektiv som finns på daghem.

Med tidigare forskningar och Shiers och Harts delaktighetsmodeller i baktanke satte jag upp mitt syfte och frågeställning för mitt masterarbete.

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Mitt masterarbete är ett uppdrag av en föreståndare på ett daghem i Östra Nyland. Syftet med mitt masterarbete är att få en bättre förståelse av hur barnen upplever sin dag på daghemmet. Därför undersöker jag hur barnet känner att det hörs, hur det får komma till tals och hur det får vara delaktigt på daghemmet. Jag vill få fram barnens perspektiv och genom det vill jag få upp ögonen på personalen. Jag vill få fram barnens egna upplevelser av delaktighet och medbestämmande i planeringen och besluten som görs. Min stu-

die ser på delaktighet ur ett barnperspektiv, dvs. jag ser på daghemsvärlden ur barnens ögon. Barnperspektivet handlar om vilken innebörd delaktighet har för barnen samt hur de upplever sin delaktighet i olika situationer på daghemmet. Barnen skall ha rätt att uttrycka sej samt att bli lyssnade på.

I min studie vill jag få svar på följande frågor:

- 1) I vilken grad har barnen på daghemmet möjligheter att påverka sin vardag i daghemmet?
- 2) I vilken grad får barnen vara med i planeringen av den dagliga verksamheten?
- 3) I vilken grad lyssnar pedagogerna på barnen i den ledda verksamheten som t.ex. samlingen eller pysselstunder?

Genom att undersöka detta får beställaren veta hur det ligger till och kan utveckla sin verksamhet i en positiv riktning med tanke på barnens delaktighet i daghemsverksamheten.

I följande kapitel tar jag upp metoden för hur jag skall få svar på min frågeställning.

4 METOD

Metoden för mitt masterarbete är observation och intervju. Studien ser på daghemsverksamheten ur ett barnperspektiv med barnens ögon och deras erfarenheter av delaktighet på daghemmet dvs. barnen ger mej materialet, via intervju och observation, och jag använder det mot olika teorier. Jag lyfter fram barnets röst och tar fasta på det barnet säger i intervjun. Jag ser på observationen ur barnens synvinkel. Jag går in i rollen som ett barn i barngruppen. Studien görs kvalitativt.

Min egen förförståelse av barns delaktighet på daghem är av stor vikt i den tolkning av observationer och intervjuer jag gör. Det svåra för mej kommer att vara att inte övertolka det jag får fram. Jag vill göra barnets röst synligt. Min upplevelse är att barns röster inte hörs i daghemsverksamheten. Många pedagoger säger att de låter barnen vara delaktiga men min erfarenhet är att alla pedagoger inte ens vet vad delaktighet innebär och vad det betyder att göra barnen delaktiga. Barnen själva förstår inte då de är delaktiga eller inte, därför är det viktigt att pedagogerna vet hur, på vilket sätt, de kan göra barnen delaktiga och göra barnens röster hörda.

Daghemmet jag valt att göra min studie på är valt genom att jag tog kontakt med föreståndaren på daghemmet ifråga och frågade henne om de skulle vara intresserade av att få vara med i en studie om delaktighet och hur barnens röster på daghemmet blir hörda. Barngruppen jag gjorde studien i är utvald av föreståndaren för att daghemmet skall och vill få reda på hur barnen är delaktiga i just den barngruppen.

4.1 Kvalitativstudie med observation och intervju

Med observationer menas att man medvetet gör iakttagelser i ett bestämt syfte. Det betyder att man bestämmer sig för att lägga märke till vad som händer just nu på en viss plats. För att fånga iakttagelserna använder man sig av en viss teknik, tex bandinspelning och anteckningar. Observationer kan också göras genom att observatören samlar observationerna i huvudet. (Reich & Wesen 1986, s.11)

I pedagogiska sammanhang definieras observation som en uppmärksam iakttagelse. Det betyder att man skall vara tillräckligt vaken för att uppfatta vad som händer i omgivningen. Man kan ändå inte observera allt som händer runtomkring, man måste avgränsa det man vill rikta sin uppmärksamhet mot. Det är viktigt med fokus. (Lökken & Söbstad 2010, s.36)

Enligt Reich&Wesen (1986) är fördelen med ett observationsschema att man kan utforma schemat så enkelt som möjligt och på det sättet behöver man inte vara koncentrerad på att göra observation under långa stunder. En nackdel med schemat är att i förväg låsa fast det man vill titta efter. Då blir oförutsedda och kanske viktiga händelser borta ur observationen. (Reich & Wesen 1986, s.18-19)

Observationsscheman är till för att styra observationen, att göra det lättare för observatören samt att göra bearbetningen enklare. Man kan välja mellan att endast anteckna antal och tid eller att ha öppna frågor för att beskriva det som händer, reaktionerna och relationerna. (Kylén 2004, s.107)

Enligt tidigare observationer av Birgitta Angel har endel småbarn en viss slags utstrålning som gör att vuxna och andra barn ger mycket tid och har mycket kontakt med dem. Medan andra barn får mindre av den biten. Till stor del sker detta helt omedvetet. Det är därför viktigt att observera samspelet mellan barn och vuxna. (Reich & Wesen 1986, s.34-35)

Då man gör en observation skall man både se, höra och fråga för att få grepp om det som sker. Observation innebär att man en längre eller kortare tid är tillsammans med den grupp man skall undersöka. Observatörsrollen kan se ut på olika sätt. I huvudsak finns det två olika observations sätt: öppen och dold observation. I en öppen observation vet deltagarna om att man gör en observation. I en dold observation finns det två tillvägagångs sätt. Det ena är att man inte tar någon kontakt med aktörerna. Den andra är att man själv är deltagare i gruppen man observerar men de man observerar vet inte om att man gör det. (Holme & Solvang 2001, s.110-111)

Då man gör en observation ställer man sig frågan ”Vad ser jag just nu?”. Den mest grundläggande metoden för att få en beskrivning på vad som händer precis nu är att göra en observation. I en undersökning görs observationer på ett systematiskt sätt och utgår från det som problemet kräver. I en observation är det viktigt att hålla isär det observerade och upplevelsen. Då en människa observerar är det lätt hänt att det man ser, hör, tänker och känner kommer med. Samma sak gäller värderingar, tolkningar och slutsatser. (Kylén 2004, s.95-96)

Följande punkter skall finnas i en observation:

- Datum och tidpunkt samt observationens längd
- Var observationen görs, vilken plats
- Vem som deltar i den observerade situationen
- Beskrivning av situationen. Vad händer, hur sker det och vilka är inblandade
- Sammanfattning och tolkning av observationen

Med hjälp av punkterna får man en uppfattning av vad som händer. (Lökken & Söbstad 2010, s.42)

Det finns inget enkelt sätt som garanterar att man når framgång i det kvalitativa forskningsarbetet. Ofta präglas hela situationen av forskarens eget beteende genom den närhet som uppstår mellan forskaren och det undersökta. (Holme & Solvang 2001, s. 93) Att intervjua barn i åldern 5-6 år är väldigt utmanande och det gäller att veta hurdana frågor man kan ställa för att få svar på frågorna man är ute efter. Därför kan det vara bra att testa frågorna på något barn, som inte skall vara med i den egentliga undersökningen, innan man gör den egentliga intervjun.

En kvalitativ forskning handlar om analyser och därmed tolkningar av dem. En kvalitativ forskning är en chans att lära sig något om sig själv och andra. Man skall våga ta den chansen och använda den. (Widerberg 2002, s.31)

En kvalitativ intervju har en styrka i att situationen man undersöker liknar en vardaglig situation. Det är en form av intervju där forskaren har den minsta styrningen på intervju personerna. Den intervjuade får påverka utvecklingen av samtalet. Forskaren ger ramar på temat men det är viktigt att försäkra sig om att man får svar på de frågor man vill ha svar på. (Holme & Solvang 2001, s.99)

Intervju av barn på ett daghem är en viktig form av datainsamling då man vill få reda på vad barnen tänker, känner och önskar. Intervjuerna ger en inblick i barnens inre värld. Intervjun ger ett djup som inte observationen kan ge. I en observation är det svårt att se

känslorna, tankarna eller avsikterna. Dem får man fram i en intervju. (Lökken & Söbstad 2010, s.94)

4.2 Material och tillvägagångssätt

Datainsamling skedde genom observationer och intervjuer på ett daghem i en kommun i Östra Nyland. Daghemmet har en grupp bestående av 21 barn i åldern 4-6 år. Pedagogerna i gruppen är tre till antalet, bestående av en barnträdgårdslärare och två barnskötare. För att få göra observationerna och intervjuerna kontaktades barnens föräldrar via brev där de informerades om att jag kommer att göra en undersökning på deras barns daghem.

Att metoden för studien skulle bli observationer och intervjuer var klart i ett tidigt skede, hur många observationer och intervjuer var dock oklart. Efter lite funderande och läsande av andras observationer och intervjuer i olika sammanhang kom jag till att observationerna skulle ske under två veckors tid varannan dag samt att intervjuerna skulle vara fyra till antalet. Jag genomförde således sex observationer och fyra intervjuer. Observationerna var 10-15 minuter långa/gång. De gjordes mestadels på förmiddagen p.g.a. det är då som daghemsverksamheten är mest styrd. Intervjuerna gjordes också på förmiddagen p.g.a. barnen oftast orkar bäst då. Intervjuerna tog mellan 15-30 minuter. Att transkribera allt material var väldigt tidskrävande och av någon orsak var inspelningarna väldigt svåra att lyssna på. Det fanns ett störande sus i bakgrunden. Jag gissar på att det var daghemmets ventilationssystem som hördes som ett väldigt tydligt sus på bandet.

Att göra en observation samt att vara observatör är krävande. Det svaga med en observation är att det kan finnas en risk att man övertolkar det man ser. Det starka med en observation är att man kan observera vad barnen i gruppen gör och inte bara lyssna till vad de säger att de gör. En annan svag sida i en observation är att de som blir observe-

rade kan bete sej annorlunda då de vet att de blir observerade. (Björndal 2005) I min observation upplevde jag det aldrig som väldigt krävande att vara observatör. Jag försökte vara så objektiv som möjligt under mina observationer. Pedagogerna hade förklarat för barnen varför jag fanns där. De sade att jag vill komma och titta hur det är på daghemmet. Jag fick göra mina observationer ostört och jag lade mej inte heller i vad barnen gjorde eller sade förutom en gång då ett barn tog kontakt med mej men jag styrde henne inte åt något håll, allting kom från barnet hela tiden.

Innan jag började mina observationer hade jag pratat med personalen i gruppen och vi kom överens om hur jag skall göra mina observationer. Personalen visste varför jag fanns på plats och till barnen sades det att jag kom för att hälsa på och titta på hur det är på deras dagis i deras grupp. Barnen var väldigt nyfikna i början på mej och vad jag gjorde. Svarade att jag sitter och skriver lite hur det är att vara barn på dagis. De var nöjda med det svaret och fortsatte sedan med vad de höll på med. Tanken var att jag kommer in i gruppen och sätter mej ner någonstans och börjar observera vad som händer i de situationer jag valt att titta närmare på. Ibland blev det att jag valde att observera hela barngruppen och ibland bara några barn i en viss situation.

Metoden för insamlandet av material är observation i en barngrupp samt enskilda intervjuer av barnen. Observationen ger en helhetsbild och intervjuerna går in på djupet. Intervjuerna ger en möjlighet till att komma närmare barnen och få en fördjupad insikt i om de får vara med i beslut som görs på daghemmet, beslut som gäller barnens vardagliga verksamhet på daghemmet. Min undersökning är kvalitativ. Min analysmetod är narrativ analys.

Efter att observationerna var gjorda började jag att intervjua barnen. Då jag utformade intervjuguiden utgick jag från Shiers och Harts delaktighetsteorier. Den senare hade jag som grund för analysen av materialet. I min observation och i mina intervjuer önskade jag få fram så mycket som möjligt om hur barnen får vara delaktiga i den vardagliga verksamheten på dagis.

I en kvalitativ studie försöker forskaren sätta sig in i den situation man undersöker samt att se världen ur det eller den undersöktas perspektiv. Man försöker alltså se på forskningen inifrån. Med detta som utgångspunkt försöker man skapa en djupare och mer fullständig uppfattning om det man studerar. (Holme & Solvang 2001, s. 92) I min forskning försöker jag se på barnens delaktighet genom barnet och barnets perspektiv.

Jag använde mig av kvalitativ forskningsmetodik för att kunna sätta mig in i barnens situation och se på daghemsvärlden ur barnets perspektiv. Enligt det får jag bäst fram barnets åsikter om sin delaktighet.

I mina intervjuer med barnen kände jag det som viktigt att ge dem tid och att lyssna på vad de berättar. Intervjuerna har skett vid olika tillfällen men alltid på samma plats dvs. avskilt från resten av barngruppen för att få den lugn och ro som behövs för att kunna samtala på tumanhand.

Då jag observerade såg jag om barnen fick komma till tals och om deras åsikter blev hörda i situationer som gäller de ledda stunderna på daghemmet. På vilket sätt bemöter pedagogerna barnet? Observationerna var iakttagande, dvs. deltagarna visste om att de blir observerade. Observationerna skedde under pysselstund, under samlingen till matsituationen vid lunch tid samt på eftermiddagen då det var fri lek och sagostund. Då jag gjorde min observation utgick jag från de fem punkter som nämns i Lökken&Söbstads bok. Jag såg om pedagogerna låter barnen bestämma i t.ex. samlingen och matsituationen eller om det är de vuxna som tar alla beslut? Ändrar sig pedagogerna efter barnens önskemål? I vilken grad får barnet vara delaktigt i ett beslut? I vilken grad hörs barnet? På vilket sätt kommer barnets röst fram? Föreslår pedagogerna andra alternativ eller låter hon barnen komma med alternativ? Säger pedagogerna direkt ja eller nej till något barnen har på förslag? Hela tiden hade jag Shiers och Harts delaktighetsteorier i tankarna.

För att få svar på mina forskningsfrågor gjorde jag upp ett observations schema. I min observation ville jag få svar på följande frågor: Ändrar sig pedagogerna efter barnens önskemål? Får barnet vara delaktigt i ett beslut? Hur hörs barnet? På vilket sätt? Föreslår pedagogerna andra alternativ eller låter hon barnen komma med alternativ? Säger pe-

dagogen direkt ja eller nej till något barnen har på förslag? Hela tiden hade jag Shiers och Harts delaktighetsteorier i tankarna.

Jag vill få fram interaktionen mellan barn och vuxen, men också vuxen och barn. Dessutom vill jag lyfta fram interaktionen mellan barn och barn.

Jag gjorde intervjuer av barnen för att få en djupare förståelse i hur barnen tänker i fråga om deras delaktighet på daghemmet. Jag önskade att få fram så mycket som möjligt av barns erfarenheter och tankar kring delaktighet på daghemmet. Intervjuerna hade semi-strukturerade frågor, dvs. samma frågor ställdes till alla barn som var med i intervjuerna. Frågorna hade öppna svarsmöjligheter vilket gav barnen en chans att säga sin åsikt i samma frågor. Barnen intervjuades individuellt för att de skulle våga vara så ärliga som möjligt och verkligen komma med sin egen åsikt och inte tycka lika som kompiserna.

4.3 Undersökningens genomförande

I mitt masterarbete har jag tittat på hur delaktiga barnen på daghemmet får vara ur barnens perspektiv. Får barnen vara med och bestämma vad verksamheten innehåller eller är det pedagogerna som under en planeringsdag gör upp innehållet. Först gjorde jag observationer och sedan intervjuade jag barnen för att få en insikt i hur barnen ser på sin delaktighet då daghemsverksamheten planeras. Därefter gjorde jag en analys på det insamlade materialet. Mina resultat har jag satt in i Harts delaktighetsmodell. På det sättet fick jag en tydlig överblick om barnens delaktighet och i vilken grad barnen anser sej få vara delaktiga, om de alls får vara det. Genom att titta på modellen såg jag samtidigt hur man kunde göra för att barnen skall få vara mera delaktiga.

I min observation och intervju använde jag mig av både inspelning och anteckningar. Jag skrev rent mina observationer och intervjuer rätt så snabbt efter att de ägt rum. Allt material jag fick in sparades på en lösenordskyddad dator. Det materialet kommer att

förstöras bara mitt masterarbete är klart och presenterat. Fördelarna med min studie var att jag först gjorde observationen på barnen och sedan intervjuade dem.

Nackdelen med en observation kan vara att pedagogen blir extra observant och låter barnen vara mycket delaktiga eftersom hon vet att jag är där för att observera just detta. Då jag gjorde min observation tittade jag speciellt på hur pedagogerna lyssnar på barnen och om barnens röst hördes.

För att barnen inte skulle känna sig pressade eller nervösa vid intervju tillfället började jag med att prata lite allmänt och ”värma upp” barnet med frågor som t.ex. Vad har du gjort idag på dagis? Med vem har du lekt?

Till föräldrarna berättade jag i ett brev (se bilaga2) kort om mig själv, syftet med min undersökning, mitt tillvägagångssätt samt etiska överväganden.

Jag valde att göra observationer under två veckors tid i början av mars. Observationerna gjordes ungefär varannan dag ca 10-15 minuter/gång. Observationerna gjordes på förmiddagen då det var ledd verksamhet i form av pyssel, under samlingen till matsituationen vid lunch tid samt på eftermiddagen då det var fri lek och sagostund. Sammanlagt gjorde jag sex observationer.

Innan jag gjorde de egentliga intervjuerna testade jag att intervjua barn i den åldern jag intervjuade för min undersökning. Barnen jag intervjuade i test-intervjun var barn i min egen bekantskapskrets.

De egentliga intervjuerna gjorde jag efter mina observationer.

De barn jag intervjuade fick jag själv plocka ut från en namnlista. Pedagogerna i gruppen ville inte påverka mitt resultat i någon riktning genom att de skulle ha valt ut barnen som skall intervjuas. Tog vart fjärde barn. På det sättet blev det slumpen som avgjorde vem jag skulle intervjua. Jag valde ut fyra barn i åldern 5-6 år. Två barn var pojkar och två flickor. Då barnen nämner något annans barns namn byter jag ut namnet till ett påhittat för att ingen skall kunna bli igenkänd.

Intervjuerna skedde i ett rum som används till smågruppsverksamhet avskilt från avdelningen på tumanhand. Jag hade gjort rummet mysigt med dynor och mjukisdjur på golvet. Vi satte oss på dynorna och pratade. Mjukisdjuren fanns med för att jag tänkte att de skulle ge barnen jag intervjuade en trygghetskänsla. Alla intervjuer började med småprat om vad barnen gjort idag på dagis? Med vem de lekt och vad de lekt? Därefter styrdes diskussionen in på det jag egentligen ville intervjua barnen om. Intervjuerna tog mellan 20-30 minuter.

Efter att intervjuerna var gjorda transkriberade jag dem. Därefter sammanställde jag alla svar fråga för fråga. Jag försökte hitta olika mönster i barnens svar på mina frågor. De svar barnen gav kopplade jag sedan till Harts delaktighetsstege och mina forskningsfrågor. Därefter gjorde jag en narrativ analys. Genom en narrativ analys får jag fram de saker barnen anser som viktiga i daghemsverksamheten. Masterarbetets tonvikt ligger på barnens möjligheter till delaktighet enligt barnen själva.

4.3.1 Narrativ analys

I en narrativ analys kommer man fram med det som är betydelsefullt i en muntlig eller skriftlig berättelse. En narrativ studie kan med andra ord kallas för en berättelseforskning. (Johansson 2005, s.17) Enligt Johansson kan man säga att en narrativ analys undersöker hur världen öppnar sej för människan själv. (Johansson 2005, s. 21) Undersökningen är en interaktion där den intervjuade vill få fram sej själv på ett visst sätt. (Jacobsen 2007, s.145) I min undersökning handlar det om hur daghemsvärlden ser ut för barnet. I den narrativa analysen ser man inte på människors upplevelser utan på människors berättelser om upplevelser. Målet med en narrativ analys är att få berättarens röst hörd vilket i mitt fall betyder att få barnets röst hörd. Enligt Johansson blir det möjligt att förstå människorna genom berättelsen. Ytterligare får man ett resultat som är mer övertygande genom att jämföra berättelserna eller svaren med varandra. (Johansson 2005, s. 21-24) Då man använder sej av narrativ analys skall forskaren fråga sej vad berättelsen betyder och vilken mening berättelsen har. Man söker inte efter en enda sanning utan varje berättelse innehåller flera sanningar. (Johansson 2005, s.27 och Jacobsen 2007, s.145) Enligt Johansson handlar en narrativ analys om kvalitativa undersökningar. Det handlar om att

undersöka tolkningsprocesser, meningsskapande, betydelsystem och definitioner. (Johansson 2005, s.245)

En narrativ analys används enligt Johansson (2005) till att analysera livsberättelser. Den narrativa analysen delas upp i olika sorters analys eftersom det inte finns bara en sorts narrativ analys utan många olika. Johansson hänvisar i sin bok till en modell av klassificering utvecklad av Amia Lieblich, Rivka Tuval-Mashiach och Tamar Zilber. De började med att urskilja två centrala dimensioner: helhet mot kategori och innehåll mot form. Modellen de fick fram urskiljer fyra olika sätt att läsa berättelser på och deras modell visar också hur dimensionerna samverkar. Modellerna är: 1. Helhetsperspektiv med fokus på innehåll, 2. Helhetsperspektiv med fokus på form, 3. Delperspektiv med fokus på innehåll och 4. Delperspektiv med fokus på form. (Johansson 2005, s.288)

I mitt masterarbete har jag gjort en narrativ analys på observationerna och intervjuerna med barnen. Att göra en narrativ analys betyder att jag har gjort en så kallad berättelseforskning av observationerna och intervjuerna. Jag har valt att ta fasta på analysen Johansson kallar Helhetsperspektiv med fokus på innehåll. I den typens analys lyfter man fram hela berättelsen och fokus ligger på innehållet. (Johansson 2005, s. 288-289) I min studie betyder det att jag berättar barnets hela berättelse och ser på innehållet i det barnet säger eller gör ur barnets perspektiv och kommer fram med barnets röst. Helhetsperspektiv med fokus på innehåll har jag valt för att på bästa sätt lyfta fram barnets röst i min studie.

4.4 Etiska överväganden

För forskning inom humanvetenskapen (Forskningsetiska delegationen 2009) delas de etiska principerna i tre delområden. Dessa är:

1. Respekt för den undersökta personens självbestämmanderätt
2. Undvikande av skador
3. Personlig integritet och dataskydd

Att delta i en forskning skall vara frivilligt och den som deltar skall få tillräckligt med information. Samtycket till att delta kan ske skriftligt eller muntligt. Då det gäller minderåriga står det i Finlands lag att barn skall bemötas som jämlika individer och de skall ha möjlighet att påverka i frågor som gäller dem enligt den utvecklingsnivå de befinner sig på. Vårdnadshavaren har enligt lag rätt att bestämma om sitt barns privatsaker. Forskarna behöver inte alltid fråga om lov av vårdnadshavarna då minderåriga deltar i en undersökning. Barnen har rätt att delta på sin nivå i sådana frågor som berör barnet. (Forskningsetiska delegationen 2009)

Problem som tidigare forskare stött på är att då det gäller minderåriga och speciellt små barn är frågan om samtycke till en undersökning väldigt viktig. Vem är berättigad till att ge samtycke då? Ju yngre barnen är desto tydligare måste man erbjuda som svar andra än barnet själv. Hur kan ett litet barn ge sitt samtycke till att delta i en undersökning eller hur fungerar ett avböjande till deltagande. Det har funderats på om ett samtycke kan vara något helt annat än en underskrift på ett papper. (Lagerström et al. 2010, s. 16)

I Finland finns det ingen lagstiftning om vem som får bestämma om barns deltagande i undersökningar. Det anses vara föräldrarnas ansvar att göra beslutet. Beslutet borde ändå göras tillsammans med barnet om det bara är möjligt. (Lagerström et al. 2010, s. 33) Allmänt är dock att man utgår från att deltagandet skall vara frivilligt. Detta gäller också för barnen. (Lagerström et al. 2010, s. 35-36) Trots att föräldrarna gett lov till deltagande i en undersökning betyder inte det att barnet måste delta. Barnet har rätt att bestämma själv om barnet till vara med. (Lagerström et al. 2010, s. 96)

Om en undersökning görs på t.ex. ett daghem kan den göras som en del av daghemmets vardag. Den som forskar behöver inte be om lov av vårdnadshavaren om daghemmets föreståndare ser att forskningen ger kunskap som är nyttig för daghemmet och den kan genomföras som en del av verksamheten. En forskning kan göras utan lov av vårdnadshavarna om man använder sig av observation, blankettundersökningar och öppna intervjuer. Då får inte identifierbara personuppgifter bevaras. (Forskningsetiska delegationen 2009)

För att undvika skador måste de som deltar i forskningen mötas med respekt och då forskningspublikationerna skrivs måste det ske på ett sätt som visar hänsyn mot personerna som deltagit. (Forskningsetiska delegationen 2009)

Personligt integritetsskydd garanteras genom Finlands grundlag. Integritetsskyddet är en viktig forskningsetisk princip. Den viktigaste delen är dataskyddet. Då det gäller integritetsskydd i de forskningsetiska principerna delas det in i tre delar. Man måste tänka på hur forskningsmaterialet skall skyddas och hållas konfidentiellt. Man måste tänka på om forskningsmaterialet skall sparas eller förstöras. Slutligen måste man tänka på forskningspublikationer. (Forskningsetiska delegationen 2009)

Eftersom min forskning gjordes på ett daghem och det var som en del av daghemmets verksamhet behövde jag inget särskilt lov av barnens vårdnadshavare men jag delade ändå ut ett brev (se bilaga 2) till dem så de visste vad som var på gång och kunde säga till ifall de inte ville att deras barn skall delta i observationerna eller intervjuerna. De resultat jag fick fram till kommer att vara till nytta för daghemmet och personalen i framtiden.

De barn som deltog i min undersökning är anonyma vilket gör att barnen får personlig integritet. På några ställen har jag använt namn på barn i rapporten men de namnen är fingerade. Detta för att undvika eventuella skador för barnet. Det går alltså inte att känna igen ett enskilt barn. Deltagandet i undersökningen var frivilligt för alla barn. Frågade barnen som blivit utvalda innan vi gick för att göra intervjun om barnet vill komma och prata med mej en liten stund. Jag visade respekt för den undersökta persons självbestämmanderätt. Alla barn var villiga att prata med mej men om någon skulle ha sagt nej skulle jag självklart ha högaktat det barnets åsikt och valt ett annat barn som vill istället.

5 RESULTAT

Studiens resultat presenteras till följande i löpande text. Detta masterarbets resultat baserar sej på sex observationer av en barngrupp samt fyra intervjuer av slumpmässigt utvalda barn i den observerade barngruppen.

Som grund för detta arbete har jag barnen i daghemsgruppen och deras delaktighet. Jag utgår från barnens upplevelser av delaktighet under sin dag på daghemmet. I detta kapitel vill jag få fram om huruvida barnen är delaktiga eller inte i vardagen på daghemmet. I resultatdelen har jag valt att se på observationerna och intervjuerna var för sej pga. jag ser det som att man får en bättre uppfattning av resultatet.

5.1 Observationerna

I detta avsnitt redovisas resultatet av mina observationer i löpande text. För att göra det lättare att läsa resultatet av observationerna redovisas resultatet under tre temarubriker: ”Barns röst i planeringen”, ”Barns möjligheter att påverka” samt ”Barns röst i ledd verksamhet”. Börjar med barnens röst i planeringen eftersom detta skede kommer först då verksamheten på ett daghem görs upp. Sedan kommer möjligheterna att påverka den pågående verksamheten dvs. kan barnet komma med förslag och till slut barnens röst i den ledda verksamheten, dvs. hör pedagogen barnets röst.

5.1.1 Barnets röst i planeringen

Under temarubriken Barnets röst i planeringen tar jag upp en observation om en pysselstund där barnen skulle göra pyssel i anknytning till temat rymden. På daghemmet hade de nyss börjat med temat rymden då jag började göra mina observationer. Temat var valt utgående från barnens intresse. En ur personalen berättade att de under hösten hade observerat barnen och skrivit upp vad barnen sagt. Några barn hade lekt mycket rymd lekar och då hade personalen tänkt att de skall ta vara på det intresset hos barnen. Nu var alltså projektet rymden i full gång.

Observationen skedde i rummet där barnen för det mesta är. De sitter på sina platser vid bordet och skall få instruktioner om vad de skall göra alldeles starks.

Barnen har fått i uppgift att göra sina egna rymdraketer. De har tidigare ritat och skissat hur de vill att deras rymdraketer skall se ut. Nu sitter barnen med sina teckningar i handen. De får instruktioner om att titta på sina rymdraketer på pappret och fundera ut vad de behöver för material för att bygga sina raketer. Pedagogerna säger att hon och de två andra pedagogerna vill att barnen själva skall göra sina raketer och att barnen själva skall fundera hur de vill ha det. Hon säger också att försök att göra din egen rymdraket, inte en likadan som kompisen. På ett stort bord står det framme en massa pysselmaterial. Det är något som ser ut som små koner, wc- och hushållspappersrullar, tomma vatten/soft flaskor, tomma drickjoghurts burkar, glittrigt papper, foliepapper, filburks lock, silkes papper i rött och orange, korkar från vinflaskor, lim, saxar, pennor, tuscher, massabollar och tomma värmeljus skal.

Barnen är ivriga och verkligen intresserade av vad de får göra. Endel sätter igång direkt och vet genast vad de behöver för material till sina raketer. Andra funderar en stund och kollar in kompisen lite.

Ett barn har verkligen svårt att komma igång och säger: Jag kan inte. En av pedagogerna uppmuntrar barnet, men barnet säger fortfarande att det inte kan. Pedagogerna föreslår då att de tillsammans skall gå och titta på materialet som finns framlagt och tillsammans försöka komma på vad som behövs. Barnet är fortfarande osäkert men pedagogerna uppmuntrar barnet. Hon säger: Kom med nu så hittar vi säkert någonting du behöver. Barnet stiger upp och de går tillsammans fram till bordet med allt material. Barnet tittar en stund och väljer sedan en flaska, lite foliepapper, två wc-pappers rullar och rött silkespapper och går tillbaka och sätter sej. Barnet tittar sej omkring och iakttar de andra som sitter i samma bord som barnet själv. Efter en stund börjar det hända saker. Barnet börjar jobba på sin rymdraket.

Det är ganska högljutt och rörigt under hela pysselstunden. Pedagogerna går omkring och hjälper dem som ber om hjälp. Någon måste ha hjälp med att klippa, en annan behöver hjälp med att limma, någon vill ha tips på hur den kunde göra eld på sin raket, en annan undrar om man kan göra ett hål i sin rymdraket så det går att titta in i den och hur det skulle gå att inreda rymdraket.

Jag lägger märke till en flicka som är i full gång med sin rymdraket. Hon rullar in två vinflaskkorkar i folie. Framför sej har hon en hushållspappersrulle inlindad i folie. Hon ler stort men samtidigt lite blygt då hon märker att jag iakttar henne. Hon jobbar på helt för sej själv mitt ibland alla andra. Ensam men ändå tillsammans. När hon rullat in korkarna i folie tittar hon sej omkring. Hon ser ut att behöva hjälp men ingen av pedagogerna märker henne. Efter en liten stund sätter hon igång och klipper orange silkespapper. Hela tiden ler hon. Jag tänker för mej själv att hon måste vara en flicka som älskar att pyssla. Medan hon håller på kommer en pedagog till bordet där den tystlåtna flickan och två andra barn sitter och pysslar. Pedagogerna pratar med barnen som pysslar runt bordet och får höra en massa spännande berättelser om rymdraketerna. En har en raket som kör 1000 och elden bara sprutar ut ur motorn. En annan har inte ännu tes-

tat hur hårt raketerna kan köra men gissar på att den går 1 miljon. Flickan sitter och väntar och äntligen kommer pedagogen till henne. Flickan berättar med ganska låg röst om sina funderingar och nu får hon också hjälp med att limma fast folieinlindade korkarna. Många av barnen är väldigt snabba och gör fort, fort sin rymdraket men flickan jag observerat fortsätter att pyssla på sin rymdraket. Hade egentligen tänkt sluta min observation där men just då händer det att flickan får kontakt med en annan av pedagogerna och nu kommer det ord ur flickan. Hon berättar i detalj om sin rymdraket och jag kan riktigt se hur flickan njuter av att få uppmärksamhet. Hon har tydligen ett stort behov av att få berätta vad hon pysslat. Nu blir flickan både hörd och sedd.

5.1.2 Barnets möjlighet att påverka

Under tema rubriken Barnets möjlighet att påverka tar jag upp tre observationer. Den första observationen handlar om en födelsedagssamling. Den andra handlar om en stund då några barn leker fri lek och den tredje observationen handlar om en samling innan lunch på daghemmet.

Observation av en födelsedagssamling en onsdag förmiddag innan lunch. Vi befinner oss i rummet de kallar för samlingsrummet.

Ett av barnen har födelsedag idag så det blir en födelsedagssamling. Kallar barnet för Anna. Anna är ett fingerat namn. Alla barn, 20 stycken, utom Anna sätter sej på mattan. Anna sitter vid ett litet bord med två stolar och en leksakstårta på bordet. Pedagogen tar ordet. Hon säger: Idag ska vi fira Anna. Nu får du Anna välja någon som du vill att ska få sitta här på stolen bredvid dej. Anna väljer en kompis. Efter det frågar pedagogen: Hur många år fyller du Anna? Hur många ljus ska vi tända? Anna svarar att hon fyller 7. Pedagogen vänder sej till barngruppen på mattan och säger: Nu får ni hjälpa mej att räkna ljusen så vi tänder rätt antal ljus. Alla barn räknar med. 1-2-3-4-5-6-7! Sedan säger pedagogen: Nu får alla andra utom Anna stiga upp och stå. Vi ska sjunga för Anna. Vi tar Har den äran idag på svenska, finska och engelska. Alla barn stämmer in och sjunger. En pojke börjar plötsligt gå omkring och sjunger med egna ord. Pedagogen tar tag i pojken och går ut med honom. De andra barnen fortsätter att sjunga utan att märka vad som hänt. När sången är slut kommer pedagogen och pojken in tillbaka och pojken får en ny plats på mattan att sitta på. Nu får Anna titta in i en låda där det finns olika lekar. Hon väljer "gömma sak" leken. Alla andra barn får gå till rummet bredvid och dörren stängs. Anna får gömma en sak och när hon är klar får alla komma

in för att leta. Alla är väldigt ivriga på att hitta gömstället. Ett barn hittar ganska snabbt den gömda saken och då blir det det barnets tur att gömma saken. Alla barn går ut ur rummet igen. När de kommer in är det en som klagar på att hen aldrig hittar den gömda saken, en annan orkar inte leka längre och en tredje vill inte leka längre. Pedagogerna pushar på och säger att nu skall alla leta. Rätt så snabbt hittas den gömda saken igen. Nu är det många som säger att de inte längre vill men pedagogerna bestämmer att de tar leken ännu en gång så en annan pedagog som dukar skall hinna få allting klart. Pedagogerna lyckas få alla med den sista gången just genom att säga att det är sista gången. Den här gången är alla med igen och letar och det tar en rätt så lång stund innan den gömda saken hittas. Barnen letar överallt. Några av barnen går dock runt med sura miner o låtsas letar. Pedagogerna säger till barnet som gömt saken att nu får du säga om det är kallt eller varmt. De flesta söker fortfarande ivrigt, de vill hitta den gömda saken. Till slut hittas saken och igen finns det några barn som blir ledsna för att det inte var just de som hittade gömman. "Jag hittar aldrig" och "Alltid är det någon annan som hittar före mej" är meningar som hörs. Pedagogerna ber alla sitta på mattan igen. Efter det får födelsedagsbarnet gå och ta reda på vad de får till lunch. När Anna kommer tillbaka får hon ställa sej framför de andra barnen och berättar vad det blir för mat. Hon säger: Idag får vi köttsoffa och mörkt bröd med ost och gurka. Efter det får Anna välja mat-sång. Hon väljer Klockan klämtar. Efter matsången får Anna idag skicka iväg de andra barnen till maten. Anna sätter sej på stolen hon just satt på då de firade henne och börjar skicka iväg barnen en och en för att äta.

För att få med barnens interna delaktighet valde jag att göra en observation av den fria leken. Observation ägde rum en fredag eftermiddag kl.15 i lekrummet.

Observerar två barn som leker i hemleken. Leken börjar med att den ena är katt och den andra kattens skötare. Katten (=K) tar en leksaksfisk i munnen och kryper omkring på golvet. Skötaren (=S) ger katten mat i en skål. Skötaren håller ur en tom kattmatsask. Leken börjar med att den ena är katt och den andra är kattens skötare. Barnens lek går mycket ut på en dialog mellan de två som leker. En stor del av dialogen handlar om att de säger "ska vi leka att..." till varandra. Barnet som leker katt går in i sin roll som katt och svarar med ett mjau på sin skötares frågor.

K: mjau!

S: va vill du?

K: mjauuuu. Sedan säger barnet som leker katten: Ska vi leka att du fråga om katten vill ha flingor

S: vill du ha flingor?

K: mjauuu. och så säger barnet: det betydde ja i leken.

Katten börjar skrapa på sin skötares ben

S: vaför skrapar du mej?

K: den vill ha mera flingor. Ska vi leka att du fråga om den vill ha mera flingor?

S: vill du ha mera flingor?

Katten nickar på huvudet.

S: Ska vi leka att den börja hoppa upp på borde fö att få mera flingor

Katten börjar hoppa upp på ett litet bord som finns i hemleken.

S: vill du ha mera flingor?

*K: mjauuu *nickar samtidigt**

S: vill du ha mjölk me?

*K: mjau *nickar**

S: Kan vi byta så att ja får vara katt o du e min skötare?

K: NEJ! Ja vill va katt!

S: ska vi leka att ja e kattens lillasyster

K: Jåååå!!!! Vi kan leka att ja hette Sötis o du får vara Smirre

S: NÄ, ja vill int heta Smirre. Ja vill leka att ja e min egen katt, Trollis

*K: Okej, men ja sku vila vara Trollis fö den e så söööt! *sätter huvudet på sne o tittar på skötaren* Snäääällaaaa få ja vara Trollis?*

S: Vi kan båda vara Trollis!

K: Nä-hä, båda kan int heta Trollis, då e int ja me!

S: Men ja vill va Trollis. Ja ha aldri fått vara.

K: Nä, ja vill vara.

S: men tanterna ha sagt att man ska leka turvis.

K: Nä, ja vill va Trollis annars slutar ja leka me dej.

S: nå okej då! Ska vi leka att den här katten int ännu hade någo namn?

K: Jå, den va beibi ännu.

S: mau. Vi leker att den hä katten prata beibi språk.

K: Jå! Och den hä försto allt som den sa.

S: fast int rikit allt.

K: men vi leker att du bara drack mjölk o ja åt bara fisk o du ville o ha men fick int

S: jå, o så försöker ja ta av dej men skuffar bort mej

Barnen leker att de gör som de sade att de skulle leka. Då kommer ett tredje barn och frågar om hen får vara med i leken. De båda barnen som leker från förut tittar på varandra och rynkar på näsan till frågan. Den tredje frågar igen: Får ja vara me? Då säger barnet som först var katt: Jå, men du får vara dom härs skötare. Det tredje barnet blir katternas nya skötare (=NS) och leken fortsätter.

K: Dom här två e syskon o ja e sen storasyster o hon e lillasyster

NS: Ska vi leka att ja va er mamma?

K och S tittar igen på varandra o K skrynkler på näsan. Sedan säger hon: Nå okej då, men va ska du heta? Ja e Trollis o hon e ännu beibi o har int någo namn.

*NS: *säger sitt eget namn**

K: Nä int heter katter så. Du kan vara.... du kan vara... mamma-katten!

S: fast vi kallar dej fö mamma.

*K: * vänder sej mot S* ska vi leka att du va så beibi att du int kund säga mamma, du sa bara ma*

S: fast ja höll på att lära mej, ja sa nästan mamma

NS: nå nu ska ja gå o handla lite mat. Ska vi leka att ja köpt bara fisk som ni int tyckt om

*K: Jå o så nå du kom hem från butiken så börja vi gråta nå du had köpt fel fisk. *leker att hon gråter**

NS: vafö gråter du? E de fel fisk? Dom had int nån annan fisk i butiken idag sidu.

K: Ska vi leka att du sen hitta rätt fisk

*NS: jå, fast först åt ni fel fisk o sen nå den va slut så så ni att de fanns rätt fisk dit under *radar flera leksaksfiskar på varandra**

K: Titta beibin hit e rätt fisk under. Jeeee!

S: Jeeee! MEN.... de va ju så att den hä beibin ju bara drack mjölk

K: jå men vi leker att den nu had blivi så stor att den åt fisk

NS klappar på katterna och söker efter något i en av leksakslådorna i hemleken. De två andra leker att de äter fisk och de säger: nam, nam, nam...

Leken fortsätter ännu ett tag men jag satte punkt för min observation där.

Enligt Johansson & Pramling Samuelsson (2003) upplever barnen att de i sin lek kan bestämma vad de skall leka och med vem. I barnens lek är det barnet som är katten som är väldigt dominant och vill bestämma i leken. Barnet som är skötaren i leken har väldigt lite att säga till om men barnet är ändå med på noterna ganska långt. När den nya skötaren kommer med i leken håller de två som var med från början ihop och vill att den nya ska göra som de två säger.

Observation av en samlingsituation gjordes en onsdagförmiddag innan lunchen i samlingsrummet.

Barnen sitter på golvet i en halvcirkel och en av pedagogerna sitter i en soffa framför dem. Pedagogerna har en tavla med ett blad med månaden mars ur en kalender. Först går de igenom vad det är för dag idag. Ett barn glömmer bort att man borde markera och vänta på sin tur. Barnet ropar ut: De e onsdag! Bra, säger pedagogerna, men du glöm-

de en sak. Barnet funderar och säger: ups! och lägger upp handen. Bra, säger pedagogen. Sedan frågar pedagogen vilket datum det är idag och påminner om att sätta upp handen då man vill svara. Ett ganska blygt och tyst barn får svara och säger knappt hörbart: tolfte. Pedagogen säger: Bra! (och barnets namn.) Pedagogen undrar vidare om det är någon som minns vilken månad vi har. Nu är det många ivriga händer uppe. Ett barn som suttit tyst och stilla får svara och barnet säger: Mars!. Bra!, säger pedagogen igen. Ett barn skrattar och frågar: "Aj, e de planeten mars?", men pedagogen lyssnar inte på det. Hon fortsätter: "Nå, är det någon som minns vilket årtal vi har?" Många händer är uppe igen och svaret kommer från ett väldigt pratglatt barn. Tvåtusenfjorton, säger barnet och fortsätter i samma mening: "Vet du att ja så igår en hamster då vi va i djurbutiken. Den va så söt. Ja sa ti min mamma att ja vill ha en hamster men mamma sa att hon e allergisk. Vi kan bara ha fiskar" Då säger ett annat barn: "Ja fick en fisk nä ja va me mofa å meta på sommaren." Och ett tredje barn säger: "Ja ha födelseda på sommaren" Då säger pedagogen: "Hör ni barn, vi pratade om årtalet, det är år 2014. Men vet ni vad vi har för årstid?" Barnen funderar: "Vad var det nu för årstid?" Pedagogen hjälper dem lite på traven genom att säga: "Är det sommar?" NEEEEJ! svarar barnen i kör. "Nå, va e de då för årstid?", frågar pedagogen. Några händer kommer upp. Barnet som får svara gissar på vinter. "Nja...", säger pedagogen, "tycker du att vi har vinter?" Jo, säger barnet. Ett annat barn säger att det är vår. "Å du tycker att vi har vår" säger pedagogen och fortsätter: "Jå-å, jå-å. Vet ni barn att man kan kalla den här tiden för vår-vinter. Det är inte riktigt vinter längre, men inte riktigt vår heller. Ibland tycker vi att vädret är som på våren och ibland tycker vi att det är som på vintern. Ja å det för oss in på vädret. Va har vi för väder ida? Hur va de då vi va ute?" Ett barn svarar: Vi behövde inte galonbyxor! "Ja, det har du rätt i" svarar pedagogen. Och fortsätter: "men nu tänkte jag på vädret. Hur var det? Var det regn?" Ett annat barn får svara: "Nej, det var soligt" "ja, just det, säger pedagogen. "Och vet ni barn, jag tittade på termometern innan vi gick ut och den visade +10 grader" Pedagogen frågar om barnen är hungriga och endel säger ja andra nej. Okej, säger pedagogen sedan, nu får Lisa (påhittat namn) gå å fråga va vi får för mat ida? Lisa går till rummet brevid och tar reda på vilken mat det bjuds på idag. Barnen som väntar börjar bli lite otåliga på att sitta still och de börjar prata med varandra medan Lisa är borta. När Lisa kommer tillbaka säger pedagoger: Nåja barn, nu ska ni lyssna på Lisa: Vad får vi för mat idag. Lisa säger med tydlig röst: Vi får potatis, köttsås och sallad. Sedan

blir det mycket prat igen för alla vill säga vad de tycker om maträtten. Pedagogerna fångar barnens uppmärksamhet och säger: Ja, vet att ni vill gå till maten men försök orka ännu lite till. Nu ska vi fundera på vem som kan få gå och äta. Ett barn säger: "Kan du säga våra namn baklänges? De är så roligt!" Pedagogerna säger: Okej, vi kan ta den leken, och då får Jessica den här samlingen att se väldigt delaktig ut. Därefter skrattar hon.

5.1.3 Barnets röst i ledd verksamhet

Under temarubriken Barnets röst i ledd verksamhet tar jag upp två observationer. Den första är en observation på en pysselstund och den andra är en bordsteater situation. Pysselstunden sker i rummet med bord och stolar. Bordsteatern sker i lekrummet.

Gruppen är uppdelad i 5 åringar och förskolebarn. Jag sitter i rummet med förskolebarnen. De är 10 till antalet. Först pratar förskolläraren om rymden och planeterna med barnen. De går igenom vilka alla planeter som finns i vårt solsystem. Efter det får de veta vad som skall göras idag. Barnen skall riva papper som de sedan skall använda till att täcka in ballonger med. Av ballongerna skall det bli planeter. Barnen får instruktioner av förskoleläraren och efter det sätter de igång och river långa remsor av tidningspapper. Förskolläraren visar hur långa remsorna skall vara. En pojke säger att det är tråkigt att riva papper men gör det ändå. Förskoleläraren försöker uppmuntra honom och få honom att tänka på hur fint det skall bli. Pojken säger att det inte kommer att bli fint och han säger fortfarande att det är tråkigt att riva papper. Han säger att det är tråkigt i förskolan. Han vill bara leka. Han säger: Barnens jobb är att leka, inte att sitta och riva papper. Han får med sig en annan pojke som också säger att det är tråkigt att riva papper. Pojken som nappar på säger: Just det, vi vill leka! Förskoleläraren säger att nu är det förskolestund och uppgiften är att riva tidningspapper. Hon säger att de får leka sedan bara de rivit tillräckligt med papper. Pojkarna river lite till men sen får de nog och börjar skrynkla pappret de rivit. Några flickor vid ett annat bord märker det och säger till förskoleläraren vad som händer. Förskolläraren säger till pojkarna igen: Riv papper nu. När ni är klara får ni leka. Pojkarna är fortfarande inte med på noterna och säger precis vad de tycker om sin uppgift. De vill inte, men förskoleläraren säger att de ska riva lite till ännu sedan får de gå för att leka. Pojkarna säger att dagis är tråkigt och att de inte tänker komma imorgon, de stannar hemma. Förskoleläraren frågar dem då hur de skulle klara sig hela dagen ensamma hemma. Bra, säger pojkarna. Förskoleläraren frågar hur de skulle göra då de blir hungriga. Vem skulle göra mat till dem. En av pojkarna svarar att han kan värma något i micron och den andra säger

att han tar kex och godis från skåpet. Den första säger att han kan be sin storebror om hjälp då han kommer hem från skolan. Förskolläraren undrar vad barnen skulle göra hela dagarna. Den första pojken svarar att han skulle spela data spel hela dagen eller Nintendo. Han säger att det skulle vara roligt att få spela från morgon till kväll. Den andra pojken svarar att han också skulle spela data spel och sedan skulle han titta på tv, på barnprogramena. Pojkarna säger att de skulle klara sej riktigt bra ensamma hemma. Förskolläraren och pojkarna kommer till slut överens om att bara de river ännu två sidor tidningspapper får de gå och leka efter det.

Till följande kommer jag in på en observation av bordsteater. Kan berätta att en ur personalen berättade för mej att tanken med bordsteatern var att barnen skulle vara aktiva. Att det inte alltid är pedagogerna som pratar och barnen sitter passiva och bara tittar. Till bordsteaterstunden hade barnen fixat med biljetter och levde sej in i hur det är då man går på teater. Pedagogerna fanns på plats och kunde hjälpa igång barnen då de hade svårt att komma igång med dockteatern.

Barnen fick i grupper på tre och tre välja en saga för sin grupp som de sedan berättade för de andra barnen. Alla sagor var bekanta från förut för barnen eftersom de sysslade mycket med sagor under hösten. Grupperna lottades ut. Tanken var att blanda barnen i gruppen lite så att de inte alltid väljer samma par. Enligt vad jag observerade var det de modigare barnen som pratade och återgav sagan medan de som var mera blyga rörde på sagofigurerna.

Den sagan jag satt och observerade var sagan om Rödluvan. Det var tre flickor som framförde bordsteatern. Först fick de öva lite på den och ställa i ordning. Flickorna hade gjort biljetter som de delade ut till alla som kom för att titta. De visade alla som kom för att titta till en egen sittplats. En av flickorna fungerade som berättare och de två andra visade med figurerna. Först hade de lite svårt att komma igång. De visste inte hur de skulle börja. Berättaren sade att hon inte vet hur hon skall börja och blev tårögd. En pedagog frågade de två andra om de kan hjälpa sin kompis att komma på hur de skall börja. Den blygaste av de alla tre viskade att berättaren kan börja med Det var en gång en flicka som hette Rödluvan. Berättaren torkade tårarna och började. Hon kom bra igång med sin saga. "Rödluvan bodde med sin mamma i ett hus. Nu skulle Rödluvan gå till sin mormor med lite bullar i en korg." Efter det blev hon som berättade väldigt fnissig och hade svårt att hålla sej för skratt. De två andra började också skratta. I publiken blev det också lite oroligt pga. allt fnissande. En av pedagogerna fick säga till på skarpen åt barnen i publiken att lyssna och titta på teatern. Sagan fortsatte efter att en pedagog sagt: "ja, vad hände efter att bullarna låg i korgen?" Berättaren fortsatte: "Rödluvan gick iväg. Hon såg många fina blommor o stannade på vägen för att plocka. Då kom vargen och frågade vart hon var på väg? Rödluvan svarade: Jag ska

gå till mormor med bullar. Då tänkte vargen att han skall gå till mormor och äta upp henne. Och så gick han och åt upp mormor. Sedan kom Rödluvan till morsmors hus och gick in i sovrummet. Hon hoppade upp i sängen o gav mormor en bulle, men mormor hade så stora ögon att Rödluvan blev rädd. Hon frågade varför ögonen är så stora. Mormor svarade att för att hon ska se bättre. Mormor hade också en stor mun. Rödluvan frågade varför munnen är så stor och mormor svarade för att jag ska kunna äta upp dej. Och så åt mormor upp Rödluvan. Vargen började sova och snarkade så hårt att jägaren hörde. Jägaren kom in i huset och tog ut Rödluvan ur magen. Sedan sydde de ihop magen och vargen dog. Snipp, snapp, slut så var sagan slut”

Det här var alla mina observationer. I nästa kapitel kommer jag in på intervjuerna jag gjorde.

5.2 Intervjuerna

I detta avsnitt redovisas resultatet av mina intervjuer i löpande text. För att göra det lättare att läsa resultatet av intervjuerna redovisas resultatet under tre temarubriker: ”Den dagliga verksamheten”, ”Den fria leken” samt ”Drömdagisets utformning enligt barnen”. Temarubrikerna är valda utifrån intervjuguiden och frågorna jag ställde till barnen.

5.2.1 Barnets röst i den dagliga verksamheten

Frågade barnen om de tycker att de får vara med och bestämma om verksamheten eller berätta något i samlngen. Många av barnen säger att de inte får vara delaktiga i verksamheten.

”... ja får nästan alri svara. De e allti nån annan”

”...då nä ja had födelseda så fråga Stina lite frågor av mej... ja sa att ja tycker om att leka....”

”... om va vi ska leka, de får ja bestämma”

”... Nä man int få göra va man vill. De är roligare hemma....”

Ett av barnen säger att det är roligt på dagis men enligt barnet är det många uppgifter som skall göras hela tiden. Att leken blir avbruten hela tiden pga. det.

"...nå de e no rolit men nå man måst göra så myky uppgiter hela tiden...."

Ett av barnen berättade att hen inte tycker om att komma till dagis. Hen sade att hen inte trivs för hen får inte göra som hen vill och det hen själv helst av allt vill.

"...Nå man int få göra va man vill. De är roligare hemma. //... men nå man måst göra så myky uppgiter hela tiden...// Ja sku vila rita va ja vill men vi måst göra i Trulle boken hela tiden sådana uppgifter som e helt fö lätta...."

Under intervjuerna ställdes frågan om barnen sagt till dagistanterna vad barnen önskar att man skulle göra på dagis. Enligt barnen gör de det ibland men att det ändå inte händer någonting. Ett annat barn säger att det aldrig har sagt sin åsikt.

"Dom vuxna säger va vi ska göra o sen får vi själv göra"

"Jag: Har du sagt det till tanterna? Att du sku villa måla?"

Barnet: Nå ja, men vi gör de aldri."

Frågade barnen om vad de tycker om pysselstunderna. Fick varierande svar. En del barn berättade att de får bestämma om pysslet och göra som de själva vill medan andra barn säger sej bli mer eller mindre tvingade till att göra pyssel av olika slag.

"Jag: Hur var det då ni pysslade rymdraketer. Vem var det som kom på att ni skulle göra det?"

Barnet: Nå de va tantena!

Jag: Hur var de då du pysslade, fick du då själv välja en hurdan raket du gjorde eller måste du göra efter en modell?"

Barnet: Hmmm... jag gjorde no en egen...."

"Barnet: Dom vuxna säger va vi ska göra o sen får vi själv göra

Jag: Kan du berätta om någon gång då ni pysslat?

Barnet: Nå en gång gjorde vi elefanter.

Jag: Vem bestämde att de ska vara elefanter?

Barnet: Dom vuxna

Jag: Vad fick ni bestämma över då?

Barnet: Bara färgerna. Fast ska ja säga att Pelle laga öronen åt fel håll. O ska ja säga: ja laga hjärtor på örona"

*"//... me pyssel. *tystnad* Då brukar alla bestämma själv.// hur de ska se ut, hur de ska bli..."*

Under intervjun kom också önskemål om maten på daghemmet fram. Barnen berättade att de inte tycker om gröt. De sade att det borde vara smörgås istället eller flingor. Ett barn berättade om vilka maträtter som borde serveras på daghemmet.

"...sen sku man få moronmål men de sku int va gröt fö gröt e äcklit.//...smörgås me korv. ... eller sen flingor. Flingor e gott! "

"O de sku ba va go mat. //fiskpinnar o mos eller... ärtsoppa! "

Ett av barnen berättade under intervjun att de har de något de kallar för lekpar på dagis. Barnet berättade att det går ut på att man lottar ut vilka barn som ska leka tillsammans, två och två. Sedan får barnen tillsammans fundera ut vad de skall leka. Barnet berättade att hen vill hellre leka fri lek med vem hen vill och dessutom är det inte roligt med lekpar.

"Hon ville int leka eller göra samma sak som ja. Hon bara surades i ett hörn o ja fick rita ensam"

5.2.2 Barnets röst i den fria leken

På frågan om vad det bästa med daghemmet är svarar barnen att det bästa är att det finns kompisar att leka med.

"Nå hä finns kompisar å så får man leka!"

"Man får leka me kompisar!"

"Nå att... att... man får leka me kompisar!"

På frågan om vad barnen helst vill göra på daghemmet svarar de att de helst av allt vill leka fri lek på daghemmet samt att de önskar sej obegränsad tid till att leka.

"Nå... man sku få leka inne hela dagen o int alls fara ut."

"Man sku få leka så länge man vill."

"...när man får leka, men när man int får leka bara 2 sekunder sen måst vi städa undan å göra någo dumt. Ja vill bara leka. Barnens jobb är att leka...."

Barnen pratar mycket om den fria leker och vad de leker. De berättar att de brukar leka med dynor och bygga borg av dem.

"Vi brukar leka med dynona. Vi bygger koja o leker att de e vår borg. O sen bruka vi bygga våra vapen av leisina."

Barnen upplever den fria leken som den stund då de själva har mest tillfälle att få sin röst hörd. Så här säger de om leken och vem som bestämmer i leken.

"....om va vi ska leka, de får ja bestämma nångång..."

"Jag: Hur är det när ni leker? Vem bestämmer?"

Barnet: Nå alla

Jag: Turvis?

Barnet: Alla bestämmer då när man vill ”

Men det finns också barn som säger att de inte får sin röst hörd i den fria leken.

”Jag: Vem är det som bestämmer i leken då? Vad ni skall leka?

Barnet säger ett annat barns namn (kallar honom A i texten) och svaret kommer som skjutet ur en kanon.

Barnet: A!

Jag: Får du vara med o bestämma något om leken då?

*Barnet: Nä! De e alltid A. *suckar**

Jag: Sku du villa bestämma i leken då?

*Barnet: Jo, men jag får int. Fast en gång sa *säger en av pedagogernas namn-kallar henne Stina i texten* Stina att vi skulle byta om vem som bestämmer. Då sa Stina att de e min tur att bestämma men då ble A sur o gick bort från leken. Ja bestämmde lite sen.”*

5.2.3 Barnets röst i utformning av drömdagiset

På frågan om barnen själva skulle få bestämma på dagis, om de skulle få utveckla ett drömdagis svarar barnen att de skulle vilja ha ett dagis där man leker och spelar på i-paddar och/eller konsolspel. Barnen önskar att det skulle vara roligt hela tiden och aldrig tråkigt.

”... de sku vara roligt om man sku få spela konsolspel på dagis ...// Man sku få leka så länge man vill..”

”....leka o spela dataspel! De skulle finnas i-paddar åt alla å man sku få spela så mycky man vill!”

”... de sku vara rolit hela tiden o aldri tråkit”

”.... Leka... och aldrig sova. Att sova e tråkit”

” Man sku få göra va man vill! ”

Ett barn säger sej ha en klar vision om hur det skulle se ut ifall det barnet skulle få bestämma om dagis verksamheten.

”Att... att... ja sku va heter de.. va heter de... dela upp dom först i grupper o sen sku ja ge dom varsin sak att göra. En grupp spelar spel o en grupp ritar o en grupp får va heter de.... göra va den vill o den sista gruppen får.. va heter de... göra de som en vuxen säger att den ska pyssla. Så sku ja göra! ”

Barnen säger att vilan är en stund de inte vill ha på dagis. De säger att på drömdagiset skulle det inte finnas någon vila.

”int behöva sova alls, bara höra saga o sen stiga opp”

”vi sku bara sitta o höra på saga o sen sku vi få leka igen”

6 ANALYS

Analysen av min undersökning (observationer och intervjuer) redovisas med hjälp av narrativ analys för att på det sättet få fram vilka saker som anses viktiga av barnen på daghemmet. Masterarbetet lägger tonvikt på barnens möjligheter till delaktighet inom daghemsverksamheten. Jag har omskrivit observationerna och intervjuerna till berättelser. Resultatet analyseras utgående från Harts delaktighetsmodell samt mina forskningsfrågor (1) I vilken grad har barnen på daghemmet möjligheter att påverka sin vardag i daghemmet? 2) I vilken grad får barnen vara med i planeringen av den dagliga verksamheten? 3) I vilken grad lyssnar pedagogerna på barnen i den ledda verksamheten som t.ex. samlingen eller pysselstunder?) De resultat jag kommit till genom att sätta in barnens svar i Harts delaktighets steg är mina egna resultat. Om någon annan gör om samma studie kan resultatet bli ett helt annat. Resultatet har jag analyserat med en narrativ analys; helhetsperspektiv med fokus på innehåll. I den typen av analys väljer man att lyfta fram hela berättelsen och fokusera på innehållet i den.

6.1 Analys av observationerna

Stunden då barnen skall riva tidningspapper är långt ifrån något som barnen vill göra. Barnen säger till att de inte vill och de börjar göra annat än vad de ska göra. Förskoleläraren försöker få dem att göra vad som skall och till slut lyckas de komma fram till en kompromiss. Med tanke på min tredje forskningsfråga lyssnar pedagogen på barnen. Barnen går med på att riva två sidor tidningspapper till och sedan får de gå för att leka. Med tanke på mina forskningsfrågor får barnen sina röster hörda till en del. Barnen har inte fått vara med och planera den här pysselstunden men pedagogerna sade innan till mej att temat är taget från barnens intressen och önskemål under hösten. Med tanke på min första forskningsfråga har barnen haft en möjlighet att påverka sin vardag. Ser jag på detta tema som helhet har barnen fått sina röster hörda och de har fått ge förslag på vad de skulle vilja göra. Barnens röst har blivit hörd i fråga om själva temat, eftersom barnen visat stort intresse för rymden och lekt att de vistats i rymden men att riva papper var ingen hit bland barnen och det kom också tydligt fram i min observation. Det blev en kompromiss av det hela och barnens röst hördes till en viss del. Att riva papper var något som måste göras för att slutresultatet skulle nå målet, dvs. barnen skulle få göra egna planeter vilket barnen hade önskat.

Enligt Harts delaktighetsmodell samt ur barnens perspektiv sett ligger delaktigheten på nivå 5. Pedagogerna har lyssnat på barnen i planeringen av verksamheten. Barnen har alltså fått sin röst hörd. (Harts 2001)

Födelsedagsfirandet i barngruppen går ganska långt på barnens villkor, dvs. barnets röst kommer fram, och den vuxna finns med på ett hörn hela tiden. Här får barnen möjlighet att påverka sin vardag och speciellt den som fyller år. Detta är svar på forskningsfråga ett. Födelsedagsbarnets delaktighet blir väldigt hög. Barnet som har födelsedag får bjuda in någon att sitta vid bordet samt välja vilken lek som skall lekas i samband med

firandet. Pedagogen lyssnar på barnet och förverkligar firandet enligt barnets önskemål. Detta är svar på forskningsfråga två och tre.

Deras samtal ligger ur barnens perspektiv på nivå 6 enligt Harts delaktighetsmodell. Barnen är med i diskussionen men det är pedagogerna som gör beslutet i sista hand. Barnens röst har hörts till en viss del. (Harts 2001)

I den fria leken är det sällan som pedagogerna blandar sej i. Ju mindre pedagogerna lägger sej i barnens lek desto mer delaktighet får barnen mellan varandra i den fria leken. Om allting ser ut att löpa på låter de barnen leka, men märker de att det drar ihop sej till problem kan de hjälpa barnen att lösa problemet. I den här leken klarade barnen av att lösa sina olika åsikts problem själva. Barnen får alltså en möjlighet att påverka sin vardag. Barnets röst blir hörd i den fria leken på ett helt annat sätt än i den övriga verksamheten. Barnen kommer med sina egna förslag till varandra och gör beslut i leken utgående från sina egna intressen. Den fria leken ger verklig delaktighet till barnen och barnets röst kommer mycket bra fram. T.ex. förhandlar barnen med varandra hela tiden genom leken och på det sättet får barnen sina röster hörda i den fria leken. De frågar varandra om de skall leka på ett visst sätt och kompiserna ger ett svar. Sedan leker de som de bestämt tills någon av barnen igen kommer på något de kunde göra i leken och frågar den andra om de skall leka att de sade eller gjorde något visst. Detta ger svar på min första forskningsfråga; i vilken grad har barnen möjlighet att påverka sin vardag?

Det jag såg i barnens lek är det som Johansson & Pramling Samuelsson (2003) pratar om, att barnen i sin lek upplever att de kan bestämma vad de skall leka och med vem. Barnet som är katten är väldigt dominant och vill bestämma i leken. Barnet som är skötaren i leken har egentligen väldigt lite att säga till om men barnet verkar ändå att vara med på noterna ganska långt. När den nya skötaren kommer med i leken håller de två som var med från början ihop och vill att den nya ska göra som de två säger.

Det som jag ser som väldigt intressant i den här observationen är att då barnen leker går de ut ur sin roll i mellan och frågar kompiserna ”ska vi leka att du gjorde si eller så” och sedan går de tillbaka till leken och sin roll, och leker sedan på det sätt som de just plane-

rade att göra. Interaktionen mellan de lekande barnen är hög och barnen har möjlighet att påverka hur leken skall fortgå.

Att hitta svar på min andra och tredje forskningsfråga i den här observationen lyckas inte eftersom leken inte är planerad och barnen leker för sej själva, det är ingen ledd verksamhet i den bemärkelsen att pedagogen står bredvid och säger hur barnen skall leka.

Delaktighetsnivån i leken ligger ur barnens perspektiv på nivå 7 och 8 enligt Harts delaktighetsmodell, dvs. barnen tar initiativ i leken och styr den samt att det finns en eller flera pedagoger att vända sej till om det skulle behövas hjälp. Blir det problem kan de vända sej till någon av pedagogerna som finns närvarande men kanske inte just då ser vad som händer. I den fria leken är det sällan som pedagogerna blandar sej i. Om allting ser ut att löpa på låter de barnen leka, men märker de att det drar ihop sej till problem kan de hjälpa barnen att lösa problemet. I den här leken klarade barnen av att lösa sina olika åsikts problem själva. (Harts 2001) I den fria leken har barnen möjlighet att ta egna initiativ, möjlighet att påverka, möjlighet att göra egna val och möjlighet att bestämma i leken. Allt detta bidrar till en hög delaktighet och att barnets röster hörs i den fria leken.

Under pysselstunden får barnen själva fundera och planera då de skall göra sina egna rymdraketer. Den vuxna finns där med en hjälpande tanke eller hand, dvs. pedagogen lyssnar på barnet och barnet får sin röst hörd.

Under observation fick jag ögonen på en flicka som satt för sej själv och pysslade. Jag började observera henne och hon fick kontakt med mej. Flickan var tystlåten men ville ändå synas. Hon hade tydligt ett stort behov av att få berätta vad hon pysslat vilket pedagogerna i gruppen inte märkte. Flickan hade stor möjlighet att påverka det hon pysslade eftersom hon först själv hade fått rita en hurdan raket hon skall pyssla och sedan fick förverkliga raketerna helt på egen hand. Det är bra att pedagogerna låter barnen fundera själva och inte alltid kommer med färdiga modeller. På det sättet får barnen en större möjlighet att påverka sitt eget pyssel och göra som de vill. Eftersom temat kom från barnen har pedagogerna lyssnat på barnen och låter barnen påverka. Detta ger svar

på alla mina tre forskningsfrågor. Barnen får möjlighet att påverka sin vardag och de får vara med i planeringen av pysslet och de får jobba självständigt, dvs. barnens röster blir hörda.

I observationen vid pysselstunden ligger delaktigheten ur barnens perspektiv på nivå 8 enligt Harts delaktighetsmodell. Barnen får själva fundera och planera och den vuxna finns där med en hjälpande tanke eller hand. Detta kommer fram i fallet där ett av barnen har svårt att komma igång. Pedagogerna försöker hjälpa igång barnet och lyfter upp barnets röst. (Harts 2001)

I observationen med flickan är delaktigheten ur barnets perspektiv på nivå 7 och 8 enligt Harts delaktighetsmodell men hon jobbar väldigt mycket för sej själv och tyst och stilla. Hon märks knappt i mängden men hon är väldigt nöjd med att få jobba på helt för sej själv. (Harts 2001) Hon tar inte den plats som många andra av barnen gör. Detta inte platstagandet nämner Birgitta Angel om i sina observationer enligt Reich & Wesen (1986). Enligt Angel har endel barn någon form av utstrålning som gör att pedagogerna ger dem mer uppmärksamhet och att de barnen får mer plats än andra barn. Pedagogerna gör detta helt omedvetet.

Observationen under samlingen visar på flera nivåer av delaktighet samtidigt för barnen. Under samlingen kommer tre av Harts delaktighetsnivåer fram. Nivåerna som framkommer ur barnens perspektiv är: 1) Nivå 4 enligt Harts delaktighetsmodell där pedagogerna bestämmer att barnen skall vara delaktiga och barnen är det frivilligt. Pedagogerna ställer en hel del frågor under samlingen som barnen får svara på. De flesta av barnen är ivriga på att få svara på frågorna pedagogerna ställer. 2) Nivå 5 enligt Harts delaktighetsmodell där pedagogerna har planerat men också lyssnar på barnen samt 3) Nivå 6 enligt Harts delaktighetsmodell där pedagogerna gör beslut för barnen. Barnens åsikter hörs och de får vara med och diskutera men det är i sista hand pedagogerna som bestämmer. (Harts 2001)

//Många händer är uppe och svaret kommer från ett väldigt pratglatt barn som vet vilket är det är. Barnet fortsätter att berätta om sitt besök i en djuraffär. Och barnen börjar

diskutera sinsemellan om sånt de kommer på av varandras prat. Pedagogen tar barnen tillbaka till hennes ledda diskussion.//

Ur barnens perspektiv kommer nivå 4 och 5 enligt Harts delaktighetsmodell fram då ett barn önskar en viss lek i slutet av samlingen. (Harts 2001)

// ett barn frågar om de kan leka en viss lek med vilken barnen skickas till maten och det går pedagogen med på//

Samlingsobservationen visar på en mycket tydlig interaktion mellan pedagogen och barnen. Barnen får svara på frågor som pedagogen ställer. Situationen är väldigt styrd av pedagogen och barnen hänger med i det som händer. Medan diskussionen fortskrider kommer det upp intressanta saker som barnen spinner vidare på men som pedagogen avbryter och tar barnen tillbaka till hennes ledda diskussion. I den här samlingsituationen har barnen en väldigt liten möjlighet att påverka diskussionens gång. Skulle barnen få bestämma om diskussionen skulle den ha gått in på djur, sommar och födelsedagar. Riktigt i slutet får ett barn möjlighet att påverka vad som skall hända. Pedagoger går med på att de leker den lek barnet önskar. Pedagoger har lyssnat på barnet. I planeringen har barnen inte tagit del och möjligheten till att barnen skulle få påverka är väldigt liten enligt vad jag ser det. I samlingsituationen får jag svar på mina tre forskningsfrågor.

En intressant sak var att personalen hade tyckt att barnen borde aktiveras mera och göras mer involverade. Personalen hade tyckt att det alltid är pedagogerna som är aktiva och barnen passiva. Istället för att pedagogerna läste saga på eftermiddagen fick barnen själva ha bordsteater. Detta är svar på min första forskningsfråga. Barnen får möjlighet att påverka situationen. Det fanns färdigt material till kända sagor så som Rödluvan och Guldlock och de tre björnarna. I bordsteatern får barnen själva välja vilken bordsteater de vill framföra, dvs. barnen får en möjlighet att påverka och vara med i planeringen av vilken bordsteater som skall uppvisas. Annars är möjligheten till att påverka hela sagsituationen rätt så liten. Pedagogerna har på förhand bestämt hur det skall vara och barnen får finna sej i det pedagogerna planerat. Inget barn har önskat att få visa bordsteater utan det var pedagogerna som vill göra barnen mer aktiva. Ur barnperspektivet är på-

verkningsmöjligheten till stunden som helhet är rätt så liten. De kunde ha haft fler sagor att välja mellan och någon saga kunde ha varit helt okänd för barnen. Då skulle de ha fått större utrymme för att vara med i planeringen av sagostunden.

Enligt Harts delaktighetsmodell ligger delaktigheten på nivå 8 sett ur barnens perspektiv. På den nivån gör barnen beslutet tillsammans med pedagogen, dvs. barnen får vara mycket delaktiga och den vuxna finns till hands om det skulle behövas. Enligt Harts delaktighetsmodell ur barnperspektivet känner barnen sej likvärdiga med pedagogerna på nivå 8. Barnens röst har hörts i sagostunden till en viss del. (Harts 2001)

6.2 Analys av intervjuerna

Min första tanke då jag började analysera barnens intervju svar var: Hjälp! de här barnen får inte säga till om någonting gällande verksamheten på daghemmet. Eller åtminstone upplever barnen det så.

Enligt Harts delaktighetsstege har barnen som helhet väldigt lite att säga till om. Deras delaktighet är på en väldigt låg nivå. Ur barnens perspektiv ligger delaktigheten på nivå 2 och 3 där pedagogerna utnyttjar barnen på ett sådant sätt att barnen inte märker att de utnyttjas samt att pedagogerna nog lyssnar på barnen, men barnens åsikter inte beaktas. Delaktigheten ligger också på nivå 4 där pedagogerna bestämmer att barnen skall vara delaktiga och barnen är det frivilligt. Tittar man närmare på alla svar finns delaktighet på flera olika nivåer. (Harts 2001)

Upplever det som om barns delaktighet på daghemmet beror väldigt mycket på vilket förhållningssätt pedagogerna har. Pedagogerna sitter på makten och kan styra daghemsverksamheten. De kan välja om barnens tankar och ideer får komma till tals eller inte. Många gånger är så att pedagogerna upplever att de låter barnen vara delaktiga trots att det i själva verket inte är så. Barnen kanske får komma med ett förslag om vad de vill men själva beslutet tas av de vuxna. Jag anser att de vuxna/pedagogerna borde lyssna

mer på barnen och försöka uppfylla barnens önskemål så gott det går inom ramen för vad planen för småbarnsfostran säger.

I min analys av svaren på intervju frågorna kom jag fram till att barnen säger att det bästa med dagis är att man får leka med kompisarna där. Barnen upplever att de har mest att säga till om och mest blir hörda i den fria leken med sina kamrater.

Majoriteten av barnens svar om den fria leken sett ur barnens perspektiv mot Harts delaktighetsstege ligger delaktigheten på de lägre nivåerna men mellan barnen är delaktigheten hög i den fria leken. Enligt Harts delaktighets modell och ur barnens perspektiv ligger delaktighetsnivån mellan barnen på nivå 8. Enligt Hart sker beslutfattande av barnen på nivå 8, vilket det gör i barnens lekar. På nivå 8 är barnen mycket delaktiga men de är inte ensamma. Den vuxna finns till hands om det behövs. Barnen leker tillsammans och de är barnen som är med i leken som bestämmer över hur leken framskrider. Enligt Hart känner sig barn likvärdiga med vuxna på den här nivån. (Harts 2001)

Men det finns också barn som säger att de inte får vara med och bestämma i den fria leken, att det alltid är någon annan som vill göra det. Med tanke på mina forskningsfrågor är den fria leken den del var barnen har största möjligheten att påverka sin vardag. Barnen får tid för lek under olika tider under dagens lopp vilket ger barnen en indirekt påverkan av sin vardag.

I minoritet finns barn som ur barn perspektivet mot Harts delaktighetsstege har en låg delaktighet i den fria leken. Delaktigheten mellan barnen blir låg. Barnet vill nå en högre delaktighet men upplever att det är svårt att nå högre upp. (Harts 2001)

En sak som är ett problem är att barnens värld och dagisets värld inte är på samma nivå. Barnen lever i en tid där det finns tillgång till datorer, i-paddar och konsolspel. Dagens lever kvar på tiden innan datorer och andra hjälpmedel. Barnen tycker det är tråkigt på dagis för att de inte får spela t.ex. Där kunde personalen fundera på hur de kan ta med nutiden i sin verksamhet. Jag säger inte att de måste börja använda datorer hela tiden men de kunde komma upp till samma "tid" som barnen. Jag vet att det finns pedagogiska spel på t.ex. i-pad. Verksamheten kunde göras mera intressantare för barnen med

hjälp av lite tekniska hjälpmedel. Då skulle barnen också känna sej mer delaktiga tror jag. För många kommuner är det säkerligen en kostnadsfråga, tyvärr. Det står i kommunens småbarnsforstringsplan (2013) att barnen skall ha rätt till att använda sej av tekniska hjälpmedel. Med tanke på mina forskningsfrågor får barnen ingen möjlighet att påverka sin vardag i fråga om datorer eller andra tekniska hjälpmedel. Barnens röster hörs inte här.

Det är väldigt intressant att barnen upplever vilan som något negativt. Där borde pedagogerna hitta ett sätt som gör vilan till något bra och positivt. Det är forskat kring barn och vila på daghem och enligt många olika forskare behöver barn som går på dagis tid för att gå ner i varv och vila. Vilan skulle kunna göras till en mysig stund som barnen ser framemot. Pedagogerna kunde fundera på varför barnen tycker det är så jobbigt med vilan och varför så många av barnen säger att om de skulle få bestämma och ha ett drömdagis skulle det inte finnas någon vila. Pedagogerna kunde göra barnen mera delaktiga på den biten också. Fråga dem en hurdan vila de skulle tycka om. Jag tror att personalen måste våga bryta gamla vanor. Jag anser att barnen kan gå ner i varv på andra sätt än att lägga sej raklånga i en säng för jag tror att det är just det att ligga stilla i sängen som upplevs som jobbigt för barnen. Man kunde använda sej av avslappningsövningar och sagor eller någon form av kompis massage. På det sättet skulle barnen få vara mer delaktiga också under vilan. Med tanke på mina forskningsfrågor har pedagogerna inte lyssnat på barnen. Enligt Harts delaktighetsmodell är barnens delaktighet i fråga om vilan väldigt låg. Ur barnens synvinkel är det som om ingen lyssnar på dem då de säger att vilan är tråkig. Deras ord i förhållande till Harts delaktigmodell ligger på nivå 1. Barnen förstår inte varför de måste vila. På basen av vad barnen säger är det som om ingen har försökt sej på att förklara för barnen varför det behövs en vilostund. (Harts 2001)

Då jag intervjuade barnen frågade jag dem om de någon gång hade sagt till någon vuxen på dagis vad de skulle vilja göra. Ett barn berättade att det sagt men att det inte hänt någonting ändå. Barnet fick inte sin röst hörd helt enkelt. Enligt min analys från intervjuerna är det de som håller sej framme som får sin röst hörd. Med tanke på mina forsk-

ningsfrågor har pedagogerna inte lyssnat på barnen i den ledda verksamheten. Enligt barnens svar om önskemål vad barnen vill göra på dagis mot Harts delaktighetsstege ligger delaktigheten på nivå 3. Pedagogerna lyssnar på barnen men barnens åsikter beaktas inte. (Harts 2001)

Ett barn säger att det inte vill komma till dagis för att det är tråkigt där. Barnet ser inget roligt med dagis. Barnet är trött på hela dagisgrejen och drömmer om att få rita vad man vill men säger att det inte lyckas p.g.a. att det skall göras speciella uppgifter. Om jag tänker på vad barnet säger och ser det ur barnets perspektiv upplever barnet att delaktighetsnivån är väldigt låg, t.o.m. på de lägsta nivåerna. Barnet tänker förstås inte i ord som delaktighet utan ser det mer som frustration över situationen. På basen av vad barnet säger så har barnet försökt komma till tals och få sin röst hörd men det inte finns någon som lyssnar. Med tanke på mina forskningsfrågor har barnet inte möjlighet att påverka sin vardag på daghemmet. Barnet har inte fått ta del i planeringen. Pedagogerna har inte lyssnat på vad barnet sagt. I fråga om den vardagliga verksamheten ligger delaktigheten enligt Harts delaktighetsstege på nivå 1. Barnen vill göra vad de själva kommer på samt leka mera och göra färre uppgifter. Barnen förstår inte varför de måste göra uppgifter istället för att leka. Pedagogerna manipulerar barnen till att göra det som pedagogerna vill. (Harts 2001)

Pyssel stunderna upplevas olika av olika barn. Det beror på vad som pysslas om barnet har intresse för saken eller inte. Barnen sade att det var tanterna som hittade på vad som skulle göras men att de sedan själva fick bestämma hur det de gjorde skall se ut. Enligt de vuxna på daghemmet kom t.ex. temat med rymdpyssel från barnens intressen men barnen tycktes inte ha märkt det själva. Barnens röster har blivit hörda i rymdpysslet ur pedagogernas perspektiv men barnen själva anser att deras röster inte hörts. I rymdpysslet har barnen fått vara mycket delaktiga. Med tanke på mina forskningsfrågor har barnen haft en möjlighet att påverka pysslet. Barnen fick vara med i planeringen av rymdraketerna eftersom de själva fick rita och planera hur rymdraketerna skall se ut. Delaktigheten i pysselstunden är ur barnens perspektiv och enligt Harts delaktighetsmodell på en mycket hög nivå. Delaktigheten ligger på nivå 7 och nivå 8. Enligt nivå 7 i Harts del-

aktighetsmodell kommer initiativet från barnen och det är barnen själva som deltar och vid behov kan få hjälp av de vuxna. På nivå 8 görs besluten av barnen tillsammans med de vuxna. Att den vuxna finns där om det behövs. Barnens rösters hörs med andra ord mycket bra. (Harts 2001)

Maten hörde inte till mitt forskningsområde men jag väljer ändå att lyfta fram den biten här eftersom det kom fram i intervjun med ett av barnen. Dessutom kommer det tydligt fram på vilken nivå delaktigheten ligger ur barnets perspektiv och det är just barnperspektivet jag vill få fram i min studie. Maten är något som barnen borde få vara mera delaktiga i. Jag har med mina egna barn och genom åren jag jobbat upptäckt att många barn väljer att äta morgonmål hemma för de vill inte ha gröten som serveras på dagis. Delaktighetsnivån här är ganska låg. Ingen frågar barnen vad de vill äta utan det serveras gröt och saken diskuteras inte. Jag menar inte att man borde ha ett dignande bord med många olika alternativ eller bara bjuda på barnens favoriträtter men jag anser att man kunde lyssna lite mer på barnen också då det gäller maten. Med tanke på mina forskningsfrågor har barnen inga möjligheter att påverka vad det gäller maten. Barnen tas inte med i planeringen av matsedeln. Det kunde på ett enkelt sätt ske genom att fråga barnen vad de vill äta till morgonmål och sedan utgå från barnens svar då man gör upp daghemmets morgonmålsedel. Enligt Harts delaktighetsstege ur barnets perspektiv är delaktigheten i fråga om maten på nivå 3. De vuxna lyssnar på barnen men det barnen säger bryr sej ingen om. (Harts 2001)

Barnet som sade att det skulle vara roligare om det inte fanns vuxna på dagis som bestämmer upplever inte ha någon form av delaktighet. Barnet skulle få mer att säga till om ifall de vuxna inte skulle finnas på plats. Men efter en stund kom barnet dock till att det kanske inte skulle gå så värst bra utan någon vuxen på dagis. Med tanke på mina forskningsfrågor har barnet som säger meningen ingen möjlighet att påverka sin vardag på daghemmet.

Barnen som pratade om lekpar berättade om det som en negativ sak. Ur delaktighets synvinkel sett har pedagogerna tänkt att alla skall få vara med i leken eller vad det nu är

som paret väljer att göra. Barnen ser det som att de måste leka med den man får som par. Pedagogerna kunde lägga fram iden på ett sådant sätt att barnen skulle tycka att det är roligt att leka med någon annan än bästa kompis. I exemplet blev delaktigheten väldigt låg för båda barnen. Med tanke på mina forskningsfrågor har barnen ingen möjlighet att påverka sin vardag i situationen med lekpar. Enligt Harts delaktighetsstege är delaktigheten i fråga om lekpar på en låg nivå. Barnen har inget att säga till om eftersom paren lottas ut. Ingen har frågat om barnen vad de vill, de blir påtvingade att leka med andra. Själva leken med lekparet kan ge en hög delaktighetsnivå om barnen får igång en lek medan delaktigheten blir låg om barnen inte kan komma överens om vad de skall göra eller leka. (Harts 2001) Barnets röst kommer väldigt tydligt fram i fråga om lekpar. Barnet jag intervjuade säger att hen inte tycker om idén.

6.3 Sammanfattning av analysen

I både observationerna och intervjuerna kommer det fram att barnen upplever sin delaktighet som väldigt låg. Barnens perspektiv på delaktigheten är att det är det vuxna som bestämmer och att barnen inte får sina röster hörda. Endast i fri lek och i situationer som är planerade av vuxna men där barnen själva får utforma situationen upplever barnen sej som delaktiga och hörda. Ur barnens perspektiv sett skulle idealet på daghemmet vara om pedagogerna kunde lyssna på barnen och fånga upp det barnen är intresserade av. Därefter skulle pedagogerna bygga upp verksamheten utgående från barnens intressen i form av olika teman. Dessa huvudteman skulle utformas av barnen till mindre bitar beroende på vad som intresserar barnen av ifrågavarande tema. På det sättet skulle delaktigheten hos barnen kunna höjas rejält och barnen skulle känna att de får vara delaktiga och får sina röster hörda. För att få en bättre bild av hur mina forskningsresultat ser ut i Harts delaktighetsstege redovisar jag detta i en figur här under.

Resultaten är ur barnens perspektiv och lyfter fram barnets röst. De svar jag satt in på delaktighetsstegen är svar som framkom då jag gjorde mina observationer och intervjuer, saker som barnen själva gjort eller sagt.

Barnets röst i planeringen ligger på nivå 5 om jag ser på pysselstunden med pappersrivning. Barnets möjligheter att påverka och få sin röst hörd är störst och på de högsta nivåerna i den fria leken sett ur barnens perspektiv. Födelsedagsfirandet ligger också på en rätt så hög nivå, nivå 6, med tanke på barnets röst och delaktighetsperspektiv. Barnets röst i den ledda verksamheten kommer i min studie bäst fram i pysselstunden där barnen gör sina egna rymdraketer och situationen där jag observerade flickan som pysslade sin rymdraket. I dessa situationer ligger delaktigheten på nivå 7 och 8. Barnets röst i den dagliga verksamheten ligger mellan nivå 1-8. I vilostunderna kommer barnets röst minst fram enligt barnen. I samlingen kommer barnets röst fram på flera olika nivåer, nivåerna 4-6. I pysselstunderna och bordsteatern kommer barnets röst fram på en hög nivå, nivå 7-8. I den fria leken är det enligt barnen det säkraste stället att få sin röst hörd. Det blir en hög delaktighet mellan barnen som leker. I min studie frågade jag under intervjuerna om barnens drömdagis, hur det skulle se ut. Skulle drömdagiset uppfyllas skulle också barnens röster bli hörda. Man kan kanske inte uppfylla alla önskemål fullt ut men man kunde göra någonslags kompromiss.

Figur 1: Mina forskningssvar insatta i Harts delaktighetsstege

Nivå Delaktighet	Barns röst i planeringen	Barns möjlighet att påverka	Barns röst i ledd verksamhet
8		den fria leken	pysselstunden+flickan som pysslar
7		den fria leken	flickan som pysslar
6		födelsedagsfirandet	
5	Pyssel-riva papper		
4			
3			
2			
1			
Nivå Delaktighet	Barns röst i den dagliga verksamheten	Barnets röst i den fria leken	Barns röst i utformning av drömdagiset
8	bordsteater+pyssel	mellan barnen	
7	Pyssel	mellan barnen	barnen säger vad de gillar o inte gillar
6	samling		
5	samling		
4	samling		
3			
2			
1	vilan samt uppgifterna		

7 DISKUSSION OCH KRITISK GRANSKNING

I detta kapitel kommer en diskussion samt en kritisk granskning att föras kring metodval och genomförande av studien. Det kommer också att vara en diskussion av studiens resultat i förhållande till den tidigare forskningen och till den teoretiska referensramen.

För att få barnen på daghemmet mer delaktiga i den vardagliga verksamheten måste personalen bli mer observanta och lyssna på vad barnen säger att de är intresserade av. Det är mycket avgörande för hela daghemsverksamheten hurdant förhållningssätt pedagogerna på daghemmet har.

Enligt planen för småbarnsfostran (2013) att det är viktigt att det blir en växelverkan mellan barnet och pedagogen. Det som dock kan bli svårt i detta sammanhang är att det i en barngrupp på 21 barn finns många olika åsikter och viljor om vad som skall göras på daghemmet. Då borde gruppen delas in i mindre smågrupper, s.k. smågruppsverksamhet, och på det sättet kunde fler barn få komma till tals och få sin röst hörd. En annan sak som också försvårar barnens delaktighet är att verksamhetsplanen sätts upp under försommaren pga. de högre upp inom dagvården vill ha in verksamhetsplanen för nästa läsår i god tid. Pedagogerna känner kanske inte alla barn de kommer att ha i gruppen från och med hösten. Ofta kommer det in många nya barn i gruppen i augusti.

Pedagogerna på daghemmet kunde bekanta sej med Harts eller Shiers delaktighetsmodeller och med jämna mellanrum kolla upp om delaktigheten bland barnen finns på daghemmet. På det sättet skulle pedagogerna hela tiden vara medvetna om delaktigheten. Eftersom det står i planen för småbarnsfostran att delaktighet skall vara en del av den dagliga verksamheten på daghemmet och att personalen på riktigt skall lyssna på barnen och höra vad de säger (Planen för småbarnsfostran i en kommun i Östra Nyland 2013) kunde det vara bra att ha en modell att utgå ifrån. Ett annat alternativ skulle vara att ordna skolningar om barns delaktighet på daghem regelbundet för personalen. Då skulle personalen vara mer observant också på att göra barnen mer delaktiga.

Den tidigare forskningen visar tydligt att barnen har en väldigt liten eller ingen form alls av delaktighet på daghemmen (Kiili 2006, Gretsche&Kiilakoski 2005) medan min forskning säger att barnen till en viss del får vara delaktiga på det daghemmet jag gjort min undersökning på. Då Kiilis eller Gretsche&Kiilakoski undersökningar är gjorda var delaktighet på daghem inte lika aktuellt som det är idag vilket kan vara en orsak till att barnens delaktighet inte var så stor i början på 2000-talet. Idag är pedagogerna mer insatta i ämnet delaktighet och lyssnar på barnen. En orsak till det är förstås att det står skrivet om delaktigheten i småbarnsfostrans planen. En annan sak som spelar in är att barnen idag verkar veta vilka rättigheter de har och vad de vill göra. I min forskning säger många av barnen att barns jobb är att leka och att det är det de vill göra. Enligt Kiili (2006) har många barn potential till att vara delaktiga men de saknar de stödjande krafterna för att kunna vara delaktiga. Detta tror jag är ett rätt vanligt problem. På daghemmet jag gjorde min undersökning har barnen potential och de kan och vill uttrycka sina

åsikter samt att de vill vara delaktiga men de vet inte hur de skall gå tillväga. Ytterligare tror jag att pedagogerna saknar den kunskap som krävs för att kunna göra barnen delaktiga i verksamheten på daghemmet. Detta är ett problem som också borde åtgärdas på något sätt: att lära barnen hur de kan vara delaktiga.

På basen av mina observationer och intervjuer kan jag konstatera att barnen får vara delaktiga till en viss del på daghemmet. Jämför jag med Kiilis undersökning från år 2006 verkar det att ha gått framåt för barnen i fråga om delaktighet. Enligt Kiili (2006) hade barnen inte erfarenhet av att få vara delaktiga medan det i min undersökning verkar som om barnen har en viss erfarenhet av delaktighet på daghemmet.

Resultatet i min undersökning är rätt så lika som det i forskningen gjord i Villmanstrand år 2005 (Gretschel&Kiilakoski). Barnen vill leka mycket mer än de får tid för att leka enligt den forskningen. Lite samma kom det fram i min undersökning där barnen säger att deras jobb är att leka och att de vill leka mera än de får. Där uppstår problemet kanske inte pga. att pedagogerna inte lyssnar på barnen utan pga. småbarnsfostringsplanen. Planen har vissa uppsatta mål som måste beaktas i verksamheten på daghemmet. De mesta av verksamheten skulle säkert kunna och görs via lek och spel men allting går inte att ordna eller uppfylla via leken.

Enligt Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) handlar delaktigheten som pedagogik om att vilja samt kunna fånga det som intresserar barnen. Det har de lyckats med bra på det daghem jag gjorde min forskning på. De hade t.ex. fångat upp barnens intresse för rymden och ordnade ett projekt med rymden som tema.

Anne Smiths frågor (2000) till en pedagog kunde vara frågor som kunde finnas med i daghemmets egen plan för småbarnsfostran och som skulle få pedagogen att stanna upp och fundera på verksamheten på daghemmet. Får barnet verkligen sin röst hörd? Om pedagogen skulle vara ett barn i gruppen skulle hon då uppleva att det finns vuxna som lyssnar på henne?

Som det ser ut idag på daghemmet jag gjort min forskning på är det som att pedagogerna ibland minns att stanna upp och fundera på A. Smiths frågor, t.ex. i rymdtemat, me-

dan det ibland är som att pedagogerna kör sitt eget race och tar upp det som intressear dem samt att en uppgift t.ex. görs på det sätt pedagoger tycker är bäst.

Syftet med mitt masterarbete var att få en bättre förståelse av hur barnen på daghemmet upplever sin dag. Jag ville lyfta fram barnens perspektiv på ämnet delaktighet. Jag anser att jag fått fram barnens perspektiv mycket bra i intervjuerna med dem. Då kom jag barnen mycket nära och de fick med egna ord berätta hur de upplever sin dag på daghemmet. Barnen berättade om sin vardag på daghemmet, de berättade om vad de tycker om på dagis och vad de inte tycker om. Barnen berättade också om hur deras drömdaghem skulle se ut om de själva fick bestämma. Under observationerna kom också barnens upplevelser och åsikter fram men inte alls på ett likadant plan som under intervjuerna. Jag är glad över att jag bestämde mej för att observera först och intervjua sedan. På det sättet fick jag först bilda mej en uppfattning om hur det här daghemmet fungerar och hur pass mycket eller litet barnen hörs i olika situationer. Intervjuerna gav sedan barnperspektivet på min undersökning.

För att barns delaktighet skall kunna förverkligas på bästa möjliga sätt behövs enligt min åsikt en motiverad, empatisk, flexibel och interaktionskunnig pedagog. Utöver det behöver pedagoger också tillräckligt med kunskap om barns fysiska samt psykiska utveckling i olika åldrar. Pedagoger borde se barnet som en fristående individ och ta fasta på barnets starka sidor. Barnet skulle på det sättet få känna sej värdefullt och sett samt lyssnat till. Pedagoger sitter på makten till att göra barnen delaktiga eller inte delaktiga i vardagen på daghemmet. Också det att barnen känner sej trygga på daghemmet är av stor betydelse. Om barnen känner sej trygga vågar de också säga vad de tycker och tänker och på det sättet kommer barnens åsikter och röster fram. Det blir lättare att göra barnen delaktiga.

Min studie handlade om barns delaktighet på ett daghem i Östra Nyland. I studien lägger jag fokus på bara ett daghem och en grupp i det daghemmet. Dagvården i Finland ordnas på lite olika sätt beroende på kommun men mitt resultat är med mycket stor sannolikhet generaliserbart med en annan daghemsgrupp i ett annat daghem i en annan kommun. Det som dock kunde ha gett ett mer tillförlitligare svar skulle ha varit att jag skulle ha gjort min undersökning på två olika daghem och sedan jämfört deras svar med

varandra och efter det gjort en slutsats. Nu är mitt resultat endast från en grupp i ett daghem eftersom det var vad min uppdagsgivare önskade få reda på.

Det har varit en mycket intressant process att göra denna studie. Jag är väldigt tacksam för att jag fick göra denna studie på det daghem jag gjorde den på. Eftersom jag själv också jobbar på daghem har det satt mitt eget arbetssätt under lupp. Jag har under detta masterarbetets gång blivit observant på hur jag bemöter barnen och hur mycket de får komma med förslag och hur mycket jag lyssnar och verkligen hör dem och gör dem delaktiga.

Jag vill komma med förslag till personalen gällande barnens delaktighet på daghemmet. Pedagogerna och barnen kunde tillsammans sitta ner och planera och reflektera över verksamheten. Pedagogerna kunde lyssna på barnen och lita på dem. Det är något barnen verkar sakna, att de vuxna inte lyssnar. Det kom fram i många av intervjuerna med barnen. Barnen kunde t.ex. ha en dag i månaden som de på daghemmet kunde kalla "Barnens dag". På den dagen skulle verksamheten vara sådan som barnen önskar. Pedagogerna kunde fråga alla barn i barngruppen vilka saker de vill göra på daghemmet och i mån av möjlighet skulle man förverkliga barnens realistiska önskemål. Vilka saker det blir kan barnen sedan få rösta om. Man kunde t.ex. ha olika punkter i olika rum och alla barn skulle få välja en punkt för förmiddagen. Följande gång det är Barnens dag väljs några andra saker barnen har önskat. Detta skulle barnen uppskatta med tanke på barnens svar i intervjuerna och också med tanke på observationerna. På det sättet skulle barnen få känna sej delaktiga. Enligt Harts delaktighetsmodell skulle delaktigheten ligga på en hög nivå; på steg 7 eller 8.

Att få fram barnets röst på daghem är inte alltid lätt. Det gäller att som pedagog se på saker ur barnens perspektiv och lyssna på barnen. Det är lätt hänt att pedagogerna tror att de lyfter fram barnets röst trots att de inte gör det. Det hjälper inte att bara lyssna på barnet och vad det har att säga. Pedagogen måste ta barnets perspektiv och lyssna på det barnet säger ur barnets perspektiv. Då kan man prata om att barnet får sin röst hörd.

7.1 Undersökningens konsekvenser för arbetslivet

Barns delaktighet på daghem är ett aktuellt ämne just nu. I kommunen där undersökningen gjordes kommer det att från och med hösten 2014 att sättas stor tyngdpunkt på barnens delaktighet på daghemmet. I och med detta masterarbete får daghemsföreståndaren en bild av hur läget är idag och kan utgående från det lägga upp en plan för hur daghemmet och personalen skall jobba vidare. Med detta masterarbete vill jag få daghemspersonalen att bli mer observant på barns delaktighet på daghem och förhoppningsvis få till stånd en förändring.

7.2 Förslag till fortsatt forskning

Det kunde vara intressant att ytterligare ta med genusperspektivet i delaktigheten på daghem. Finns det skillnader mellan flickors och pojkars delaktighet?

KÄLLOR

Arnér, Elisabeth. 2009, *Barns inflytande i förskolan, en fråga om demokrati*. Lund: Studentlitteratur, 96 s.

Barn- och ungdomspolitiskt utvecklingsprogram 2012-2015, Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2012:7

Björndal, Cato R.P. 2005, *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber, 149 s.

En i Östra Nyland kommuns plan för småbarnsfostran 2013.

Eriksson, Lisbeth. Hermansson, Hans-Erik. Münger, Ann-Charlotte. 2004, *Socialpedagogik och samhällsförståelse*, Stockholm: Symposium, 217 s.

Etiska principer för humanistisk, samhällsvetenskaplig forskning och förslag om ordnande av etikprövning. Forskningsetiska delegationen. Tillgänglig: http://www.tenk.fi/eettinen_ennakkoarviointi/etiskaprinciper.pdf Hämtad 23.05.2013

FNs konvention om barns rättigheter, Unicef

Tillgänglig: <http://www.unicef.fi/barnkonventionen> hämtad 22.05.2013

Gretschel, Anu. Kiilakoski, Tomi (toim.) 2007, *Lasten ja nuorten kunta*, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 77

Gustavsson Anders (red.) 2004, *Delaktighetens språk*, Malmö: Studentlitteratur, 237 s.

Hart, Roger A., 1997, *Children's participation. The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*, New York: Unicef, 208 s.

Holme, Idar Magne. Solvang, Bernt Krohn. 2001, *Forskningsmetodik- Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur, 360 s.

- Jacobsen, Dag Ingvar. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur, 316 s.
- Johansson, Anna. 2005. *Narrativ teori och metod; Med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur, 403 s.
- Johansson, Eva. Pramling Samuelsson, Ingrid. 2003, *Förskolan – barns första skola*, Lund: Studentlitteratur, 200 s.
- Karila, Kirsti. Kinos, Jarmo. Virtanen, Jorma. 2001, *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*, Jyväskylä: PS-kustannus, 252 s.
- Kiili, Johanna. 2006, *Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistumisesta*. Jyväskylän yliopisto, 226 s.
- Kylen, Jan-Axel. 2004, *Att få svar, intervju, enkät, observation*. Stockholm: Bonnier, 201s.
- Lagerström, Hanna. Pösö, Tarja. Rutanen, Nina & Vekalahti, Kaisa (red.). *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsingfors: Yliopistopaino, 423 s.
- Lökken, Gunvor. Söbstad, Frode. 2010, *Observation och intervju i förskolan*, Lund: Studentlitteratur, 131 s.
- Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*, Lund: Studentlitteratur, 301 s.
- Madsen, Bent. 2001. *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur
- Molin, Martin. Gustavsson, Anders. Hermansson, Hans-Erik. 2010, *Meningsskapande och delaktighet - om vår tids socialpedagogik*, Göteborg: Daidalos, 264 s.
- Muukkonen & Tulensalo. 2004. *Lastensuojelun käsikirja, Lasten osallisuus*. Sosiaaliportti. Tillgänglig:
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/> hämtad 22.5. 2013

Pramling Samuelsson, Ingrid. Sheridan, Sonja. 2003, *Delaktighet som värdering och pedagogik*. Pedagogisk Forskning i Sverige 2003 årg 8 nr 1–2 s 70–84. Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet. Tillgänglig: <http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/pramsher.pdf> hämtad 31.5.2013

Ranne, Kaarina. Sankari, Anne. Rouhiainen-Valo, Tuula & Ruusunen, Tuula (toim). 2005. *Sosiaalipedagoginen ammattillisuus - Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi*. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Reich, Lena. Wesen Bodil. 1986. *Observera mera!*, Lund: Studentlitteratur, 80 s.

Stensmo, Christer. 1991, *Socialpedagogik*, Lund: Studentlitteratur, 198 s.

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket. 2014, Tillgänglig: http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_p_a_natet/ordlista hämtad 2.9.2014

Vägar till delaktighet: Öppningar, möjligheter och skyldigheter. Av Harry Shier (Originalartikeln: Parthways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children´s Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Righys of the Child. Children&Society Volume 15(2001) pp.107-117) översatt till svenska genom projektet Egen växtkraft-Barns och ungdomars delaktighet, självbestämmande och frigörelse. Handikappförbunden.

Tillgänglig: http://www.harryshier.comxa.com/docs/Shier-Vagar_till_delaktighet.pdf hämtad 29.5.2013

Widerberg, Karin. 2002, *Kvalitativ forskning i praktiken*, Lund: Studentlitteratur, 232 s.

BILAGA 1 FRÅGOR TILL BARNEN

Jag börjar med att ”värma upp” barnen och fråga frågor som: Vad har du gjort idag på dagis? Med vem har du lekt? osv.

Därefter pratar vi om saker ur följande teman:

- Trivs du på dagis? Vad är det som gör att du tycker att det är roligt/tråkigt på dagis?
- Vad berättar du för de vuxna på dagis?
- Tycker du att de vuxna lyssnar på dej? Får du svar av de vuxna då du berättar något? Varför tycker du att du blir lyssnad till/inte blir lyssnad till? Hur vet du att den vuxna lyssnar/inte lyssnar på dej?
- Hur ser ditt drömdagis ut? Vad skulle man få göra där?

BILAGA 2 BREVET TILL FÖRÄLDRARNA

Bästa vårdnadshavare,

Jag studerar till en högre yrkeshögskoleexamen inom det sociala området vid yrkeshögskolan Arcada i Helsingfors.

Mitt masterarbete behandlar barns delaktighet på daghem bland barn i åldern 5-6 år. Jag vill göra personalen medveten om delaktighet samt få barnens röst hörd. Syftet är att undersöka barns delaktighet på daghemmet i den vardagliga verksamheten. Blir barnens röster hörda? Meningen är att tränga in i barnens värld och försöka göra deras perspektiv synligt.

Jag kommer att göra observationer och intervjuer av barnen på Daghemmet XXX. Ert barn är i den ålder jag vill ha med i min studie. Observationerna och intervjuerna sker i daghemmets utrymmen under vårdtiden. Detta utgör inget extra besvär för Er föräldrar. Barnen behöver inte förbereda sig på något sätt. Observationerna och intervjuerna görs under mars månad. Uppgifterna jag får in behandlas konfidentiellt och barnens identitet kommer på inget sätt att komma fram, varken under behandlingen av observationerna och intervjuerna eller i det färdiga masterarbetet.

Jag ber högakttningsfullt om lov av Er för att få intervjua Ert barn. Det är givetvis frivilligt att delta och jag frågar ännu innan intervjun om barnet vill vara med.

Jag uppskattar stort Ert och barnets hjälp för färdigställandet av mitt masterarbete samt för att utveckla småbarnsfostran på daghemmet.

Som min handledare fungerar Ellinor Silius-Ahonen, överlärare i pedagogik vid yrkeshögskolan Arcada, tel. 0207 699 519 e-post: ellinor.silius-ahonen@arcada.fi.

Med vänliga hälsningar

Jessica Johansson
tel: 040 520 3638
e-post: jessica.johansson@pp1.inet.fi

